

K R Á S A

N A Š E H O D O M O V A

ČASOPIS ČESKÉHO SVAZU OCHRÁNCŮ PŘÍRODY

PODZIM/ZIMA 2021

ROČNÍK XXI (63)

Spolky ve stavebním řízení?

40 let CHKO Blaník

Stromový festival

Syslí hlídky

Zimní houby

Vážení čtenáři,

původně se tyto řádky měly týkat Sněmu ČSOP, který byl plánován na konec listopadu. Bohužel, epidemiologická situace si vynutila jeho odložení. Informace o Sněmu proto naleznete až v příštím čísle Krásy našeho domova.

Co tedy najdete v tomto čísle? Pavel Pešout vás při příležitosti 40. výročí CHKO Blaník provede historií i současností Podblanicka (str. 2). Jan Jongepier prozradí, že na houby lze chodit i v zimě (str. 16). Petr Stýblo se zamýšlí nad problematikou online přenosů z divoké přírody a reakcí veřejnosti na ně (str. 8). Pavel Brodecký vás seznámí s novým zajímavým Místem pro přírodu (str. 10), Milada Vrbová s projektem syslíh hlídek (str. 5). Nechybí pravidelné shrnutí legislativních novinek z klávesnice Milana Damohorského a Petry Humlíčkové (str. 23) ani stránka pro děti, připravená Lenkou Žaitlikovou ze Sdružení mladých ochránců přírody ČSOP (str. 19). A také poslední ohlednutí za letošním Rokem vážek (str. 22 a 26), než se pustíme do Roku netopýrů!

Příjemné čtení přeje

Honza Moravec

	SLOVO ÚVODEM	1
	KRAJINA A LIDÉ	
	CHKO BLANÍK ČTYŘICETILETÁ (P. PEŠOUT)	2
	EKOLOGICKÁ VÝCHOVA	
	SYSLÍ HLÍDKY (M. VRBOVÁ)	5
	STROMOVÝ FESTIVAL VELKOPOPOVICKÝ (J. MORAVEC)	6
	POZOR, PŘÍRODA ONLINE! (P. STÝBLO)	8
	CHRÁNÍME PŘÍRODU	
	HOŘEČKY U KOUNIC (P. BRODECKÝ, J. MORAVEC)	10
	V BESKYDECH SČÍTALI SKŘIVANY A CHRÁSTALY (D. KŘENEK)	11
	MARTINICKÉ KOSENÍ (J. MORAVEC)	12
	ČAPÍ PŘÍBĚH (J. CACH)	14
	NAUČNÉ STEZKY	
	HNĚVOŠICKÝ HÁJ MÁ NOVOU NAUČNOU STEZKU (K. BUREŠOVÁ)	15
	POZORUJEME PŘÍRODU	
	NA HOUBY V ZIMĚ (J. JONGEPIER)	16
	PRO DĚTI	19
	ZE ZAHRANIČÍ	
	NA NÁVŠTĚVĚ U RUMUNSKÝCH OCHRÁNCŮ (S. BARTOŠOVÁ)	20
	OKÉNKO DO HISTORIE	
	U ZRODU PROGRAMU „VÁŽKY“	22
	ZELENE PARAGRAFY	
	POSLEDNÍ VÝVOJ V ČESKÉM PRÁVU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (M. DAMOHORSKÝ, P. HUMLÍČKOVÁ)	23
	ÚČAST VEŘEJNOSTI VE STAVEBNÍCH ŘÍZENÍCH (V. MANA)	25
	NAŠE ČINNOST	
	ODONATODNY 2021 (K. LANDOVÁ)	26
	SETKÁNÍ ČSOP V MORAVSKÉM KRASU (J. MORAVEC)	28
	STALO SE	30
	LISTÁRNA	
	LUDVÍK (V. BAJER)	32

FOTO NA OBÁLCE ROMAN MAŇÁK / opeňka měnlivá

Krásy našeho domova
časopis Českého svazu ochránců přírody

podzim/zima 2021 – ročník XXI. (63.)

První číslo Krásy našeho domova vyšlo v roce 1904.

Po padesátileté odmlce bylo jeho vydávání obnoveno v roce 2001.

Vychází dvakrát ročně.

Vydavatel: © Ústřední výkonná rada ČSOP

Adresa redakce: ČSOP – redakce KND,
Michelská 5, 140 00 Praha 4 – Michle

telefon: 222 516 115, 222 511 494,
e-mail: knd@csop.cz, web: knd.csop.cz

Redakční práce: Jan Moravec

Korektura: Dita Misterková

Grafická úprava: Jana Štěpánová, studio RedGreenBlue

Redakční rada: Libor Ambrozek, Stanislava Bartošová,
Pavel Bureš, Jan W. Jongepier, Leoš Lippl, Petra Orálková,
Pavel Pešout, Ladislav Ptáček (předseda), Bohumil Reš,
Petr Stýblo, Václav Záruba, Lenka Žaitliková

Tisk: PROTISK, s. r. o., České Budějovice

Uzávěrka tohoto čísla: 15. 11. 2021

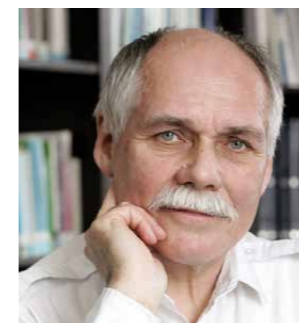
Příspěvky do příštího čísla zasílejte na adresu redakce
do 31. 1. 2022

Inzerce přijímá redakce.

Za pravdivost, věcnou správnost a původnost příspěvků
odpovídá autor. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky krátit
a stylisticky upravovat. Nevyžádané rukopisy a obrazový materiál
se nevracejí. Příspěvky jsou publikovány bez nároku na honorář.

ISSN 1213-5488

evidenční číslo MK ČR: E 12567

MILÍ PŘÁTELÉ,

životní prostředí sice už dávno všichni považují za věc velmi závažnou, ale teprve až v poslední době se tato problematika zařadila mezi stěžejní veřejné a politické otázky v rámci národním i mezinárodním. „Zásahu“ na tom má především globální klimatická krize s celosvětovým oteplováním, extrémními meteorologickými jevy či zvyšování hladiny oceánů.

Klimatický summit v Glasgow (31. října–12. listopadu 2021) byl mezinárodní událostí číslo jedna. Účastnilo se ho 200 států reprezentovaných 150 prezidenty a jinými vrcholnými představiteli včetně Joe Bidena. Sice nedorazili vládcové Číny a Ruska, ostatní představitelé však vesměs ohlásili zvýšené závazky snižování emisí skleníkových plynů, takže, pokud budou splněny, bude cíl Pařížské dohody o klimatu z r. 2015 udržet zvýšení globální teploty pod 2° C dosažen.

Ve srovnání s aktuálními hrozbami měnícího se klimatu ustupuje krize biologické rozmanitosti trochu do pozadí, ačkoliv široká odborná a vědecká obec se jednoznačně shoduje na tom, že jde o záležitost neméně důležitou. Globální krize jenom není na první pohled tak vidět jako smrtící hurikány, záplavy, lesní požáry či vlny veder. Živá příroda stále více celosvětově trpí a změna klimatu toto ohrožení ještě umocňuje. Všimněme si třeba letošních katastrofických požárů v Austrálii nebo na Sibiři, kterým padlo za oběť mimo jiné obrovské množství zvířat a jiných živočichů, z nichž některé druhy se dostaly na pokraj vyhynutí.

Jednou z důležitých organizací, které se zabývají ochranou přírody, je náš Svaz, který sice nehýří vzletnými proklamacemi, ale zato podstatně přispívá konkrétními akcemi, které mají jasný smysl a přinášejí hmatatelné výsledky, jak ukazuje i toto číslo našeho časopisu. Důležitou kategorií naší práce jsou revitalizace v širokém slova smyslu, často se týkají různých vodních fenoménů, ale i mnoha dalšího. Už samotný termín naznačuje snahu obnovit určitý minulý stav, který byl „více přírodní“ a různými zásahy byl zdevastován. V každém jednotlivém případě zde jde o důležité a často i složité rozhodování, protože je nutno vzít do úvahy širokou škálu faktorů, ne jenom například staré mapy. Charakter přírody a krajiny se neustále mění především v důsledku lidské činnosti, mnohé změny jsou nevratné nebo téměř nevratné, ale cítíme, že nějaký způsob revitalizace a obnovy nebo i vytvoření nových více méně přírodních ekosystémů by byl velmi přínosný z hlediska nejrůznějších krajinných funkcí, jako je zadržení vody v krajině, protipovodňová ochrana a především ochrana biodiverzity. Při dnešní stále rychlejší změně klimatu a jejích mnohostranných důsledků je třeba při rozhodování o konkrétní podobě revitalizace vzít do úvahy také tento, stále důležitější faktor.

Bedřich Moldan
Bedřich Moldan,
předseda Čestné rady ČSOP

Čestná rada ČSOP: Mgr. Miroslav Bobek, Mgr. Jan Čížinský, Prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc., Barbora Hrzánová, RNDr. Blažena Hušková, prof. Ing. Jan Jeník, CSc., prof. RNDr. Pavel Kindlmann, DrSc., Čestmír Klos, Ing. Vojtěch Kodet, Mgr. Vladimír Kořen, RNDr. Jiří Kulich, RNDr. Jan Květ, CSc., RNDr. Ladislav Miko, Ph.D., JUDr. Svatomír Mičoch, prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc., Ing. Jiří Oliva, RNDr. František Pelc, Ing. Pavel Pešout, Daniel Pitek, Bc. Stanislav Rampas, RNDr. Jitka Seitlová, PhDr. Vladimír Špidla, Ing. Jaroslav Ungerman, CSc., Ing. František Urban, Mgr. Václav Žmolík

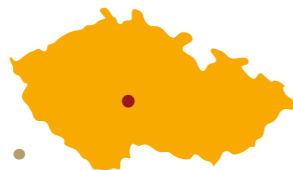

CHKO Blaník

čtyřicetiletá

Některé přírodní památky či části krajiny jsou chovány v úctě, a tedy lidmi opatrovány od nepaměti. Jde o místa s mýtickým významem, opředená pověstmi, která jsou součástí lidové kultury.

TEXT PAVEL PEŠOUT

Nejpřednějším takovým místem u nás je Blaník. Tato asociativní krajina totiž nejen spoluutvářela naše duchovní dějiny, ale je přímo spjata se vznikem moderního českého národa, který inspiruje při dějinných událostech až do současnosti.

Středověká krajina

Kraj pod Blaníkem si uchovává sídelní strukturu od kolonizace zahájené ve 12. století bez zásadních změn až dosud. Tento region byl ušetřen industrializace, nerozvinuly se zde významnější aglomerace. Symbol uchování raně středověkého osídlení, který bez úhony přežil i socializaci venkova, představují četné románské kostelíky v centrech podblanických vesniček. Ty, spolu s množstvím drobných sakrálních staveb: kaplí, božích muk, smírčích křížů, míst s lavičkami a osobními vzpomínkami místních obyvatel určených k zastavení a spočinutí, rozestých po krajině, formují přívětivou duchovní tvář zdejší krajiny.

Místo národní paměti

Symbolem kraje je hora Blaník a k ní vázaná blanická pověst, jejíž kořeny je třeba hledat již na přelomu 14. a 15. století. Postupně se legenda v lidových podáních proměňovala a svou dnešní podobu získala v druhé polovině 19. století,

zejména přispěním Aloise Jiráska, který do čela blanického vojska ve svých „Starých pověstech českých“ z roku 1894, postavil sv. Václava a propojil tak Blaník se svatováclavským kultem. Stejně tak Jiráskův přítel Jaroslav Vrchlický ve své „Baladě blanické“ a další tvorbě důsledně propojoval Blaník s dědicem země české. Oba patřili mezi české vlastence, kteří blanickou pověst využívali při snahách o utváření českého národa v duchu tehdejšího nacionalismu. Právě v době národního obrození se Blaník natrvalo zapsal do obecného povědomí. Na Blaník putovalo mnoho osobností, byly pořádány hromadné výstupy a tábory lidu, tehdejší vrchnosti často zakazované a postihované. Blanickou legendu ztvárnili mnozí další tehdejší spisovatelé, ale také výtvarníci a hudební skladatelé, např. K.H. Borovský, K. Sabina, V.K. Klicpera, J.K. Tyl, E. Krásnohorská, Z. Fibich, L. Janáček, J. Mařák, M. Aleš a další. Nejznámějším dílem se stala symfonická báseň „Blaník“ z cyklu „Má vlast“ Bedřicha Smetany propojující blanický mýtus s husitstvím – husitským Tábořem.

Není proto divu, že se Blaník zapsal do národního povědomí tak silně, že ani postupem doby tento narativ nevyprchal a společnost se k němu upínala, či jej využívala, ať již ve vážné či satirické rovině při různých dějinných událostech po celé 20. století. Blaník a blanické vojsko byly připomínány v obou světových válkách, v přelomových letech 1968 i 1989. Blanický mýtus vystupuje při nejružnějších příležitostech běžně i v současnosti. Postupně se stal symbolem ochrany před útlakem a bezprávím, před omezováním práva svobodně se projevit a žít. Nic nenasvědčuje tomu, že by jeho význam měl ochabovat. Ba právě naopak, stále se roz-

víjí. Lidé si jej připomínají při spontánních výstupech na vrchol Blaníku ve významných dnech, zejména na svátek sv. Václava 28. září a v Den české státnosti 28. října. Pěkným soudobým počinem je vytvoření poutní cesty Blaník–Říp, propojující dvě naše nejdůležitější národní hory. Vydává se na ní s každým dalším rokem více a více poutníků. Je charakteristické, že vytvoření této ryze české poutní cesty je krokem nadšenců, není iniciované, organizované ani zastřešené žádnou státní či jinou veřejnou autoritou.

Obhospodařovaná krajina

Téměř jedno tisíciletí je Podblanicko krajinou obhospodařovanou člověkem. Po staletí zůstává neměnné rozložení zalesnění a zemědělské půdy a hlavních komunikací. Samozřejmě negativní proměnou prošla struktura krajiny v období kolektivizace ve druhé polovině minulého století, zvětšily se obdělávané plochy, zanikly stovky kilometrů mezí, úvozových cest a stromořadí, zmizely drobné kazy v orné půdě doprovázené soliterními dřevinami, krajinné zrno nevratně zhrublo. Zemědělská velkovýroba s sebou přinesla opouštění venkova a zprerhání vazeb vlastníků k půdě se všemi negativními důsledky. Přesto si díky členitosti a zachovalým drobným sídlům zdejší kraj ponechal svou skromnou a jedinečnou důstojnost, která je v tomto století opět posilována snahou některých mladých rodin o navázání na hospodářské tradice svých předků, nebo o zakládání rodinných farem nových.

Počátky ochrany krajiny Blaníku

Tak, jak význam Blaníku utvořila lidová slovesnost, i snahy o ochranu „krajiny blanické“ pramení v místní veřejnosti i ve vzdálenějších vlasteneckých kruzích a zpočátku mají především důvod v uchování genia loci místa národního významu.

Kriticky ohrožený polokeř zimozelen okoličnatý.

FOTO: MARTIN RŮŽEK

Zříceniny kaple sv. Máří Magdaleny na Malém Blaníku.

První návrh na ochranu krajiny z přírodovědných důvodů formuloval v roce 1920 přednosta českého Státního památkového úřadu, vládní rada Luboš Jeřábek, když navrhnul „zříditi velkou lesní rezervaci Blanickou“. Místně působící přírodovědci organizovaní kolem Sborníku vlastivědných prací z Podblanicka začali reálně připravovat územní ochranu v polovině minulého století a jejich snahy byly završeny schválením „Chráněné krajinné oblasti Blanické“ o výměře 41 km² Radou Okresního národního výboru v Benešově v roce 1969. Nastala tím poněkud zvláštní situace, protože CHKO vyhlásil nepříslušný orgán státní správy. Při snaze o narovnání tohoto stavu dochází již v následujícím roce k dohodě s Ministerstvem kultury o řádném vyhlášení CHKO z jeho úrovně. K tomu však nakonec došlo až výnosem 29. 12. 1981 s účinností od 1. 1. 1982.

Příroda CHKO Blaník

Hlavním předmětem ochrany CHKO Blaník bylo od počátku především zachování unikátní asociativní krajiny – harmonicky uspořádaného území s drobnou sídelní strukturou s množstvím drobných památkových objektů. Přírodovědný význam CHKO byl v době vyhlášení znám jen částečně a byl odhalován až postupně s pokračujícím výzkumem území.

Území je význačné geologicky, zahrnuje střední část Blanické brázd, významného geologického fenoménu Českého masivu. Tato příkopová struktura je tvořena mocným zlomovým pásmem probíhajícím v délce přes 200 km od Českého Brodu k Táboru, Budějovicím a dále k jihu do Rakouska. Je široká 5–12 km a spojená se zrudněním v oblasti zlomů, v některých místech také se zbytky sedimentů z období nejmladšího karbonu až spodního permu. V CHKO Blaník můžeme nejen pozorovat dobře vyvinutý tvar této příkopové propadliny protékané řekou Blanicí, ale také všechny doprovodné jevy vč. rozsáhlých pozůstatků po těžbě v lokalitě Roudný – nejvýnosnějším zlatonosném revíru Rakouska-Uherska. Hrást Blaníků je tvořena jedinečnými blanickými ortorulami charakteristickými hojným výskytem krystalů turmalínu a místy granátů.

Vrcholy kopců v CHKO Blaník jsou pokryty bikovými bučinami, v případě Velkého a Malého Blaníku přírodě blízkého charakteru s cennou recentní malakofaunou. V nižších

FOTO: MARTIN RŮŽEK

FOTO: PAVEL PEŠOUT

Dřipatka horská.

polohách se uchovaly ukázky dubohabřin a acidofilních doubrav, na chudých půdách, svazích a skalách doplněné ploškami reliktních borů se vzácnými druhy, např. zimozelenem okoličnatým. V CHKO Blaník se uchovalo množství větších i drobných mokřadních a rašelinných luk, drobných rybníčků a pramenišť. Na tyto lokality je vázáno svým výskytem mnoho vzácných a chráněných druhů jako je rosnatka okrouhlolistá, všivce, kruštk bahenní, tolije, bazanovec, řada druhů vázek a dalších bezobratlých, obojživelníků atd. Řeky a významné potoky v území zůstaly ušetřeny větších regulačních zásahů a představují tak ukázky toků s přirozeně se vyvíjející morfologií koryt, hostící cenné druhy organismů.

Spolky – hybatelé péče o přírodu

Od počátku byla ochrana přírody v CHKO významně iniciována místními spolky a je tomu tak podnes. CHKO Blaník je nejmenší chráněnou krajinnou oblastí v ČR a státní ochrana přírody jí může věnovat jen odpovídající množství zdrojů. A tak prvních deset let zde pracoval pouze jeden pracovník

státní ochrany přírody a i dnes jsou tu pouze tři pracovníci AOPK ČR, a to plní ještě další pracovní povinnosti mimo CHKO. Naštěstí zde v zajišťování praktické ochrany přírody a krajiny tradičně aktivně působí spolky.

Již třicet let se péčí o přírodu v CHKO věnuje především vlašimská organizace ČSOP. Zajišťuje management o vybrané cenné lokality živé i neživé přírody, památné stromy, systematicky se zabývá obnovou krajinných prvků. Ve spolupráci s obcemi a vlastníky obnovuje stromořadí kolem polních cest, remízy a solitérní zeleň. Obnovuje tůně, mokřady a drobné rybníčky. Pro tyto účely i vykupuje vhodné pozemky.

ČSOP Vlašim ve spolupráci s AOPK ČR, Správou CHKO Blaník zajišťuje také osvětu návštěvníků v terénu. Vybudovala a provozuje zde dvě interaktivní naučné stezky „S rytířem na Blaník“ a „Zlatodůl Roudný“ a návštěvnické středisko Dům přírody Blaníku. Působí i na místní obyvatele a hospodáře, spolupracuje s místními školami, provozuje Podblanické ekocentrum ČSOP zajišťující výukové programy, vydává množství tiskovin vč. regionálního vlastivědného sborníku „Pod Blaníkem“ atd.

FOTO: PAVEL PEŠOUT

Z naučné stezky po bývalém zlatodole Roudný.

Kraj blanických rytířů

Stálé seznamování místních obyvatel s hodnotami Podblanicka všemi dostupnými způsoby je prvním a nezbytným předpokladem k úspěšné ochraně místní krajiny. Avšak poznání samo o sobě nestačí. Je třeba jejich přímého zainteresování na dobrém stavu přírodního a kulturního dědictví. Proto se ČSOP Vlašim začal programově věnovat podpoře šetrného regionálního rozvoje postaveného na využívání místních zdrojů. Postupně založil a úspěšně provozuje regionální značení „KRAJ BLANICKÝCH RYTÍŘŮ regionální produkt“ a mnoho let se věnuje rozvoji šetrného cestovního ruchu. Dlouholetá spolupráce s obcemi, hospodáři, podnikateli v cestovním ruchu a dalšími partnery postupně vyústila ve společný program propagace území „Kraj blanických rytířů“, zřízení národního geoparku Kraj blanických rytířů a následně i v akreditaci stejnojmenné oblasti cestovního ruchu a založení destinační společnosti.

Autor je čestným předsedou ČSOP Vlašim.

Kontakt – pavel.pesout@csop.cz

Kolonie sysla obecného v těsném sousedství města je velkou pozoruhodností. Přináší však také specifické problémy.

EVL Radouč

Evropsky významnou lokalitu Radouč tvoří jednak skalnaté svahy nad levým břehem řeky Jizery (NPP Radouč), jednak navazující plošina, jejíž východní okraj sousedí s okrajovou zástavbou Mladé Boleslavi. Předmětem ochrany je zde kromě vegetace vápnných skalnatých svahů, otevřených trávníků a vřesovišť i početná populace kriticky ohroženého sysla obecného, vyskytující se právě na oné náhorní plošině v bezprostředním sousedství jednoho z mladoboleslavských sídlišť, jen pár stovek metrů od areálu nákupních center. Sysli zde žijí ve společnosti králíka divokého.

Těsná blízkost chráněného území s rozvíjejícím se městem s sebou přináší řadu negativ. Bezlesou plošinu s vřesovišti, řadou vzácných druhů rostlin a slyší kolonií o rozloze 31 ha se podařilo vyhlásit v roce 2016 za evropsky významnou lokalitu v podstatě za pět minut dvanáct. Díky tomu se zastavila snaha řady developerů toto území zastavět. Tlak sousedního města je však i tak obrovský. Jde o poslední cíp zeleně v této části města, jsou zde proto silné snahy o jeho rekreační využití. Kromě toho přináší blízkost města především zvýšené znečištění; v posledních letech přibývají i bezdomovci a narkomani, kteří využívají toto území s řadou keřů jako své útočiště a zanášejí ho velkým množstvím komunálního a nebezpečného odpadu. Sysel se díky péči mnohých návštěvníků v posledních letech změnil z velice plachého tvora na krotké zvíře, které je ochot-

Syslí hlídky

Ve spolupráci Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, ÚVR ČSOP a ZO ČSOP Klenice se letos uskutečnil pilotní projekt tzv. syslích hlídek v EVL Radouč u Mladé Boleslavi.

TEXT A FOTO MILADA VRBOVÁ

no si přijít pro nabízenou potravu přímo k vaší dlaní. Podle televizního štábu, který zde o nich natáčel reportáž, se zdejší sysel řadí k vůbec „nejdrzejším“ v celé České republice. Toto neustálé přikrmování vede k přemnožení zdejší syslí populace, což v kombinaci se značným sešlapáváním území vedlo v nedávné době k vymizení smilu písečného, koniklece lučního, divizny purpurové, modřence chocholatého a dalších vzácných a atraktivních druhů rostlin.

Nekrmte sysly!

Navzdory výše zmíněnému přemnožení, překrmování a ochočování syslů může snadno vést i k pravému opaku, tedy k ohrožení samotné existence syslí kolonie na Radouči. Zvířata se stávají závislá na dodávané, mnohdy nevhodné potravě, ztrácí schopnost (a v podstatě vzhledem k degradaci biotopu i možnost) sehnat si potravu sama, zvyšuje se míra vzájemných zranění zvířat i riziko nějaké epidemie. Problémem je i velké množství zbytků jídla sysly nesnědeného, které se zde kazí.

Realizace projektu spočívala ve vytvoření „syslích hlídek“, které během července a srpna o víkendech a stát-

ních svátcích kontrolovaly, zda návštěvníci EVL Radouč nekrmí sysly nevhodnou potravou a zda je nepřekrmují. Kontrolní a informační služby se ujaly bývalé členky oddílu mladých ochránců přírody Devaterka, které prošly školením, jak se k návštěvníkům chovat a jaké informace jim poskytnout. Většina návštěvníků se chovala slušně, na doporučení syslích hlídek reagovala kladně a nechala se přesvědčit. Bohužel se našli i tací, kteří opakovaně přinášeli syslům nevhodnou potravu a na doporučení hlídek nereagovali. Pro slovní útoky dokonce musely hlídky několikrát volat i městskou policii. To naštěstí byly jen ojedinělé případy. Kromě výchovné role se syslí hlídky ujaly i pravidelných úklidů lokality, řešily následnou likvidaci uhybnulých syslů a k nemocným syslům přivolávaly i pracovníky záchranné stanice v Huslíku u Poděbrad. Návštěvníci si chodili k syslím hlídkám nejenom pro informace o syslech, ale i o další flóře a fauně této chráněné plochy.

O syslích hlídkách natočila reportáž i CNN Prima News. Článek se objevil v Mladé frontě Dnes a místních médiích. Syslí hlídky se tak staly pro letošní léto symbolem syslů a jejich ochrany. Autorka je předsedkyní ZO ČSOP Klenice. Kontakt – info@csopklenice.cz

FOTO: MARTIN RŮŽEK

CHKO Blaník slaví čtyřicet let. To je v životě bájně hory méně než okamžik. Zdálo by se, že ji nemůže nic ohrozit. Ale jde o krajinu asociativní, se silným geniem loci a v tomto ohledu zranitelnou snadněji než by se mohlo zdát. Popřejme proto Blaníku a krajině pod Blaníkem i nadále aktivní a zapálené ochránce, kteří se mohou stále opírat o neutuchající podporu veřejnosti.

Stromový festival velkopopovický

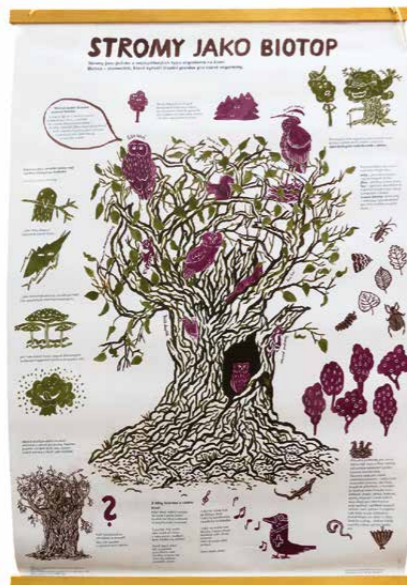
Už více jak dvě desetiletí se u nás slaví 20. října Den stromů. Kolem tohoto termínu se každoročně koná spousta akcí, připomínajících stromy v nejrůznějších podobách a souvislostech. Jednou z nich byl letos i Stromový festival, pořádaný Českým svazem ochránců přírody Velké Popovice.

TEXT A FOTO JAN MORAVEC

Místo konání: velkopopovická sokolovna a její nejbližší okolí. Začátek: sobota 16. října 14:00. V prostoru před sokolovnou již na návštěvníky čeká řada žlutých stánků, zapůjčených sdružením obcí Ladův kraj, jak hlásají nepřehlédnutelné nápisy. Nepřehlédnutelní jsou i organizátoři festivalu, ozdobení nápaditými stromovými čelenkami a maskami, s jejich výrobou pomohla místní základní umělecká škola.

Dílničky, divadlo, koncerty i dobrodružná stezka

Hned u vstupu si mohou příchozí vyrobit speciální festivalovou „placku“ nebo zakoupit zajímavé pohlednice a pla-

Jeden ze tří „stromových“ grafických listů Moniky Doležalové, které byly na festivalu i k zakoupení.

kátky z dílny dvorní velkopopovické výtvarnice Moniky Doležalové. Vstupné dobrovolné, které (díky finanční podpoře Středočeského kraje, obce Velké Popovice a Plzeňského Prazdroje) půjde na nákup a výsadbu dalších ovocných stromů v přírodním parku Velkopopovicko.

Další stánky čekají především na děti, ukrývají totiž nejrůznější dílničky. Některé čisté tvořivé, jako malování na dřívka či listy, obtisky listů, panáčky z větévek a vlny, pavouci z borových šišek či masky „lesních mužů“, jiné měly i vzdělávací přesah – třeba hledání (na obrázku), kolik různých živočichů žije na stromě, či počítání letokruhů.

Poslední dva stánky před vstupem do sokolovny pak byly věnovány starým ovocným odrůdám. Návštěvníci zde našli výstavu více než 40 různých odrůd, především jabloní, přičemž některé bylo možno i ochutnat, a také odborníka pomologa Vojtu Ptáčka, který ochotně pomohl s určením do-

neseného ovoce či poradil s pěstováním toho či onoho.

Kulturní program začínal divadlem. Divadelní soubor DIVISE předvedl malovanou pohádku o koloběhu vody Co je to proti pomněnkám. Následovala přednáška Aleše Rudla

Součástí festivalu byly i ochutnávky různých odrůd jablek a hrušek.

o významu stromů ve vesnickém prostředí s ukázkami vhodné a nevhodné péče o ně a tři krátké tematické animované filmy: Průlet stromem, Lístek a Strom.

Vyvrcholením „dětského“ programu byla podvečerní stromová stezka – asi kilometrová svíčkami značená trasa lesem za sokolovnou, kde skupinky dětí s rodiči potkávaly různé „bytosti“, od nichž se dozvídaly, co všechno potřebuje semínko. U první dostaly žaludy, druhá jim darovala trochu hlíny, třetí vodu a u čtvrté získaly světlo a teplo (představované svíčkou, neb slunce se špatně rozdává ☺). Na konci čekal „duch stromu“, v šedém plášti zahalená postava hrající na didgeridoo – dechový hudební nástroj australských domorodců vyrobený z dutého kmene. Velice silný zážitek v houstnoucím podzimním šeru.

Festival byl zakončen večerním koncertem, kde vystoupili žáci místní základní umělecké školy Josefa Lady, písničkář Jan Senft, vystupující pod jménem Člověk krve, a hudební skupina Vlnobyti.

Inspirace

Hlavními motory a organizátory celého festivalu byly vedle již zmíněné

výtvarnice Moniky Doležalové, která mimo jiné festivalu vtiskla svéráznou a velmi vtipnou grafickou podobu, předsedkyně velkopopovické základní organizace ČSOP Eva Šrailová, pobíhající po areálu s „megafonem“ ze stočeného kartónu a hlásící, co se kde zrovna děje, a Markéta Čistá, principálka velkopopovického Loutkového divadla Velké Popovice. Samozřejmě k ruce měly dalších zhruba 15 lidí, jinak by akce tohoto rozsahu nešla zvládnout. Dorazilo odhadem na dvě stovky lidí, místních i přespolních, a co jsem tak pozoroval, všichni odcházeli spokojení.

„Je to solitérní akce, nebo první ročník nové tradice?“ ptám se Evy Šrailové. „Upřímně řečeno, v tuto chvíli si nejsme jisti, jak festival pojmout,“ přiznává. „Akce se sice z našeho pohledu mimořádně povedla, ale příprava i zajištění financí bylo celkem náročné.“

Na závěr podvečerní stezky čekal na účastníky „stromový duch“, vyluzující tajemné tóny na didgeridoo.

Den stromů

Den stromů se v nějaké podobě slaví v řadě zemí světa. Na rozdíl od jiných mezinárodních „dnů“, Den stromů nemá celosvětově jednotné datum, v různých zemích se slaví v různých termínech.

Obvykle se uvádí, že tradice vznikla roku 1875 v Nebrasce. V Čechách organizoval Den stromů od roku 1906 Svaz českých spolků okrašlovacích; tento svátek stromů se konal v dubnu. Dny stromů byly v té době zaměřeny takřka výhradně na výsadbu stromů.

K obnovení tradice Dne stromů došlo v roce 2000. U zrodu stál botanik Václav Větvíčka a dřevosochař Martin Patříčný. Nepřekvapí proto asi, že „naše“ Dny stromů, které se od té doby slaví každoročně 20. října, se od společných výsadb posunuly k oslavě stromů jako fenoménu nejen biologického (ekologického), ale i kulturního či uměleckého.

Na druhou stranu, pokračování je nám trochu okolím, například z obce, podouváno. Prozatím jsme tedy festivalu titul prvního ročníku neudělili, ale je pravděpodobné, že obdobnou akci budeme chtít za příznivé situace uspořádat znovu. Možná jednou za dva roky.“

Akce byla chystána již loni, nakonec ale musela být kvůli proticovidov-

vým opatřením odložena. Inspirací prý byla Fantaskní oslava světa stromů, která se každoročně koná ve Valdštejnské lodžii u Jičína. Třeba velkopopovický festival bude inspirací zas pro někoho dalšího... ☺

Autor je redaktorem časopisu. Kontakt – kn@csop.cz

Pozor, příroda online!

Citlivější povahy, prosím, sledujte radši bojové sporty. Jsou také drsné, ale mnohdy je tam méně krve.

TEXT PETR N. STÝBLO

Sledování přírody prostřednictvím webových kamer je poměrně nový fenomén. Realita ale ukazuje, že na něj vůbec nejsme připraveni. Je to bezvadné, když můžu sledovat v přímém přenosu tak říkajíc v bačkorách, ale přitom jen ze vzdálenosti pár decimetrů, ptáky na krmítku v záchranné stanici v Makově (www.makov.cz), hnízdo orlovce v Anglii (www.cumbriawildlifetrust.org.uk/wildlife/cams) jakož i grizzlyho lovcího lososy na Aljašce a desítky dalších přenosů na adrese <https://explore.org/livecams>. Jenže, jsme na to, co

Kamera zdokumentovala nevidaný okamžik, kdy si pro mládě kalouse přilétl jestřáb lesní.

FOTO: ARCHIV ČSOP BŘECLAV / BUDKYONLINE.CZ

uvidíme, opravdu připraveni? Chceme, aby skutečný život (nejen v přírodě) se vším všudy, včetně zrození i smrti viděly naše děti?

Ostre sledování čápi

V letošním roce jsme mohli sledovat hned tři příklady online pozorování přírody, které hýbaly veřejností a veřejnost posléze zahýbala jimi. Šlo o sledování hnízdících čápů bílých. A do všech případů byly nějakým způsobem zapojeny i naše záchranné stanice.

Web kamera č. 1 – Mladé Buky. Na sloupu elektrického vedení uhybnula čápace. V hnízdě na komíně nedalekého bývalého zahradnictví zbyli 4 čapí sirotci a táta čáp. Čápata byla příliš malá na to, aby mohl samec od nich odlétat a hledat potravu pro sebe i pro ně. Hrozila tedy tragédie. Z lidského pohledu. V přírodě šlo o běžný příběh. Klasik by řekl „plochá historka okresního formátu“. Diváci sledující tuto rodinku po internetu byli jiného názoru. Stejně tak místní lidé a především pan Havrán, který poblíž bydlí. Všichni chtěli, aby tento příběh měl (z jejich pohledu) dobrý konec. Začali tedy třikrát za den nosit čápmo až na hnízdo potravu. A zřídili transparentní účet, na kterém během pár dnů pro čápy vybrali mnoho set tisíc korun. Tolik, že by se z toho mohla krmit čápata na všech hnízdech v České republice. Happy end se konal, sledující veřejnost byla spokojena. Pravda, jedno mládě ihned po vylétnutí skončilo na sloupu vysokého napětí podobně jako jeho matka, ale to už jaksi v přenosu nebylo. Záchranná stanice v Jaroměři v tomto případě asistovala pouze jako odborný poradce. Kde skončily vybrané peníze, poté, co je výrazně ořezal stát daní z příjmů (peníze totiž vybírala fyzická osoba na svůj účet) neví, nepátral jsem, ale věřím, že pomohly mnoha dobrým věcem.

Mediálně v letošním roce nejnámější hnízdo s kamerou – Osek u Rokycan.

FOTO: ARCHIV DES OP PLZEŇ

Web kamera č. 2 – méně slavná – Ústí nad Orlicí. V hledáčku opět čapí hnízdo. V tomto roce měli u nás čápi smůlu především na počasí. Je-li hnušně, zima a deštivo v době líhnutí mláďat, tak to prostě spousta mláďat nepřežije. Letos tomu tak bylo. V Ústí v takovém počasí leželi malí čapí prckové v louži špinavé břečky, směsi vody, trusu a zbytků potravy, která vznikla uprostřed nepropustného hnízda. Leželi tak minimálně dva dny, sledování stovkami roznězných diváků. A ti se samozřejmě dožadovávali pomoci. Záchranná stanice v Pasíčkách byla bombardována telefonáty, prosby střídaly výhružky. Marné bylo vysvětlování, že jde o přirozený přírodní proces, v kterém by člověk neměl figurovat. Nakonec stanice podlehla a spolu s hasiči hnízdo vyspravili a odvodnili. Voda zmizela, ale čtyři čápata stejně neměla šanci. Uhybnula na otravu, protože se jim ta břečka dostala do zažívacího traktu. Neměla by šanci, ani kdyby je zvířecí záchranáři odebrali a zkusili o ně pečovat v záchranné stanici, jak část roznězného davu požadovala.

Web kamera č. 3 – nejhluchnější – Osek u Rokycan. To, že se někteří ptáci (a nejen ptáci) zbavují svých mláďat je běžné. Určitě to má nějaký důvod, neb v přírodě se neděje nic bezdůvodně, ale my ho neznáme. Teoretizuje se, že tak reagují na nedostatek potravy či jde o projev stresu; že u mláďete

poznají nějaký jeho defekt, který my nevidíme; že se to děje hlavně u první výchovy mláďat nezkušenými rodiči atd. Ve skutečnosti to asi bude složitější. V každém případě u čápů bílých je běžné, že nejmenší mládě má smůlu a rodiče ho zabijí. Stalo se tak mimochodem i v našem prvním případě. V Mladých Bukách tatík čáp také nejmenší mládě prostě vzal a vyhodil z hnízda. V kamerou sledovaném hnízdě v Oseku měli všichni zúčastnění tu smůlu, že zdejší čápace se rozhodla své nejmenší mládě zabít nikoliv tím, že by ho shodila z hnízda, nýbrž tak, že ho prostě ubije zobákem. A to se jí zjevně nedařilo, takže tento krvavý proces trval několik dní. Malé mláďátko vzdorovalo, bojovalo o život a za jeho život tak zcela logicky začali bojovat i internetoví fanoušci. A byly jich stovky. Požadavek na místně příslušnou záchrannou stanici v Rokycanech byl jasný. Zachraňte mládě dřív, než ho matka utýrá! Šlo o desítky telefonátů, desítky mailů, vznikla k tomu stránka na Facebooku, ozývali se diváci i z Polska a jiných zemí. Marné bylo vysvětlování, že se zasahovat nebude, protože jde o normální přírodní proces a do těch by lidé zasahovat neměli. Já osobně jsem s účtů sledoval jednání paní ředitelky zdejší ZŠ (které patřila ona webkamera sledující hnízdo), která dlouho na požadavky „okamžitě vypněte tu kameru, ať se na to nemusíme dívat“ odpovídala, jen se dívejte, protože toto je také příroda. Potěšila nás stanoviska nejrůznějších expertů bio-

logů, ornitologů i státní ochrany přírody. Ti všichni tvrdili, že zasahovat do tohoto procesu s cílem zachránit mládě není správné. Potěšila i média, která se samozřejmě této kauzy hojně chytla. Myslím, že informovala objektivně. Ale to vše ve srovnání s tlakem laické veřejnosti bylo nicotné. Nikdy jsme myslím podobně silný atak veřejnosti na to, jak máme konat, abychom konali správně, nezažili. Není asi podstatné, jak tato kauza dopadla. Ale pokud vás to zajímá, tak stanice nezasáhla, mládě bylo matkou zabito a webkamera nakonec byla, zřejmě pod tlakem zřizovatele školy, vypnuta. Zbylá ptáčata byla pečlivými a milujícími rodiči zdárně vychována. Tato kauza má další dozvuky. Úřady musí řešit podněty, které ob-

Přímý přenos z hnízdění kalousů – krmení mláďat.

FOTO: ARCHIV ČSOP BŘECLAV / BUDKYONLINE.CZ

čané nespokojení s výsledkem podali všude možné. ČIŽP už své šetření uzavřela s tím, že záchranná stanice postupovala správně, ale snad ještě někde ve vzduchu visí údajné trestní oznámení. A záchranné stanice bohužel přišly o část příznivců a sponzorů.

Poučení s otazníky

Co z toho všeho plyne pro nás? Tak třeba, že nebudeme soudit, která záchranná stanice se v tom kterém případě zachovala správně. Záchranné stanice podle mého názoru stále nemají jasno v tom, jak moc konají službu lidem a jak moc konkrétním zvířatům, případně populacím, eko-

systemu, přírodě. Jak moc v jejich činnosti převažují výchovné prvky nad přímou pomocí handicapovaným jedincům zvířat. Priority mají jednotlivé stanice odlišné. Důležité je, co je spojuje. A tím je určitě připravenost a ochota pomáhat až do roztrhání těla, kterou deklarují (nikoliv na billboardech jako někdo) svým členstvím v Národní síti a plněním povinností vyplývajících z tohoto členství. Bez ohledu na finanční, psychickou i fyzickou zátěž!

Jaká jsou další poučení? Všichni provozovatelé online přenosů z přírody se musí připravit na situaci, kdy se sledovaná příroda přestane líbit jejich sledovatelům a ti pak vyvinou často nemalý tlak na to, aby někdo nějak to, co vidí, opravoval anebo aspoň kameru vypnul, aby to vidět nikdo radši nemohl. V USA, kde jsou s podobnými přenosy poněkud dále, to řeší například deklaracemi typu: „Toto je živé sledování divokých ptáků v přirozeném procesu výchovy mláďat. Zápas na život a na smrt se v přírodě vyskytují neustále. Budeme monitorovat tento přenos a vyhodnocovat jednotlivé incidenty, pokud k nim dojde, ale neplánujeme a ani nepripouštíme jakékoli zasahování do tohoto hnízda nebo jeho obyvatel.“ (zdroj: Minnesota Department of Natural Resources, nápis u online přenosu z hnízdění orla bělohlavého v Twin Cities). A poučení nejdůležitější? Nemůžeme vyčítat lidem, že se chovají hloupě, pokud se chovají podle svého srdce. Možná je to i naše vina, že nemají ty správné informace? Ale rovněž se nemůžeme chovat tak, abychom se hloupým lidem za každou cenu zalíbili. Bez ohledu na to, že by nám to od nich přineslo finanční podporu, kterou jinak tak moc pro naši činnost potřebujeme. ☒

Autor je ředitelem Kanceláře ÚVR ČSOP. Kontakt – petr.styblo@csop.cz

ČSOP doporučuje:

<https://www.makov.cz/webkamera.html>
<https://www.budkyonline.cz/>

Ovšem pozor! Budete se dívat na přírodu!

Hořečky u Kounic

O výkupy pozemků v rámci Místa pro přírodu obvykle žádají pozemkové spolky. Občas ale přijde impulz i z úplně jiné strany. To byl i případ Horek u Kounic.

TEXT PAVEL BRODECKÝ, JAN MORAVEC

Prástevník starčkový.

FOTO: PAVEL BRODECKÝ

Pohled z kanceláře

Bylo to v polovině února, když druhému ze spoluautorů tohoto povídání zazvonil telefon. Volali z ústředí Agentury ochrany přírody a krajiny. V rámci loni schváleného záchranného programu hořečku nahořklého postupně kontaktovali majitele klíčových pozemků a snažili se s nimi domluvit souhlasy s managementem. Na jedné z významných středočeských lokalit narazili na vlastníka, který pozemek právě prodává. Prý by byl ochotný domluvený prodej ještě zrušit a prodat pozemek „ochrannářům“, jenže lokalita není chráněná a Agentura nemůže mimo zvláště chráněná území pozemky vykupovat. Tak jestli by ho nemohl koupit Český svaz ochránců přírody v rámci Místa pro přírodu.

Hmm, cožpak o to. Lokalita vypadala zajímavě. Jenže ve středním Polabí, kde lokalita leží, nemáme široko daleko žádný pozemkový spolek, který by o ni v případě výkupu převzal péči. Pak jsem si vzpomněl na Velkojaroměřský pozemkový spolek. Loka-

lita je sice od Jaroměře dobrých 80 kilometrů, ale „jaroměřští“ se starají o Polabské hůry, které jsou co by dálnici přeskochili. Volám Davida Čípa, vysvětluji mu, o co jde... „O té lokalitě víme. Zrovna jsem chtěl někoho poslat za vlastníkem, aby vyřídil souhlasy s managementem. No to je úžasné! Jasně, že do toho jdeme!“ jásá David a propojuje mě s Pavlem Brodeckým, který spolku slouží jako styčná osoba pro tuhle část „Velkého Jaroměřska“. Pavel obratem kontaktuje vlastníka, trocha licitování o ceně a rozsahu výkupu, ale v zásadě vše vypadá nadějně. A tak se ještě před koncem února potkáváme já, Pavel a lidé z AOPK přímo na lokalitě. Moc tam toho touto roční dobou samozřejmě vidět není, ale i tak je potenciál téhle stráně zjevný. A i kdyby tu nebylo nic jiného, než ty hořečky – což není pravděpodobné – výkup má určitě smysl.

Pak už následovalo obvyklé kolečko – projednání v Radě Národního pozemkového spolku, schválení Ústřední výkonnou radou ČSOP, podpis kupní smlouvy – a mohli jsme si do mapy „soukromých rezervací“ připsat další cennou lokalitu.

Dále nechť pokračuje Pavel...

Pohled z terénu

Ještě před podpisem kupní smlouvy jsme dostali od majitele ústní souhlas, že na lokalitě můžeme už něco pro přírodu udělat. Proto jsme nelenili a hned koncem února na lokalitu vyrazili.

Hořeček nahořklý má podobně jako ostatní „podzimní hořečky“ specifický management. Jako dvouletka potřebuje, aby první rok měla droboučká semínka kde vyklíčit a vytvořit rostlinky s přízemní růžicí listů, které následující rok vykvetou a postarají se o tvorbu semen pro další generace této kriticky ohrožené rostliny. Vrstva stařiny či hustý konkurenční porost

Hlavním důvodem výkupu byl hořeček nahořklý.

FOTO: PAVEL BRODECKÝ

ostatních rostlin snižuje úspěch klíčení a přežití drobných rostlin. Na místech, kde jsme našli zbytky loňských odkvetlých hořečků, jsme proto ještě v předjaří pokosili porost a železnými hráběmi opatrně vyhrabali stařinu, aby potenciální semena či přes zimu zatažené jednoleté rostliny měly letos prostor pro svůj růst.

V květnu byl odkup lokality dokončen a ČSOP se stal majitelem této cenné stráně. Brzy jsme na místo vyrazili, abychom zjistili stav lokality a udělali prvotní monitoring. Loni na podzim, kdy jsme na místě objevili několik hořečků, už toho k monitorování moc nebylo. Letos na dlouhé roky neudržované stráně rozkvétaly polštářky mateřídoušek, vylézaly orchideje

bradáčky vejčité, byly poznat pichlavé růžice pcháče bezlodyžného (C4a). V červnu lokalita rozkvetla šalvějí luční, vykoul ledenec přímořský (C3), devaterník velkokvětý tmavý, černýš rolní (C3) a mezi rozkvetlými tužebníky a vikvemi se objevil i oman vrboolistý (C4a). Na pestré stráně poletovalo mnoho motýlů, např. soumračník máčkový či dokonce ohrožený prástevník starčkový, na rozkvetlé hlohy pořádaly nálety desítky zlatohlávků. Prostě přírodní skvost v okolní intenzivně zemědělské krajině.

Byla provedena mozaiková seč s citlivým obsekáním druhů červeného seznamu a odměnou bylo chvilkové posezení na vyhlídkové lavičce na horní hraně stráně. Všude to kvetlo, motýli a zlatohlávci létali kolem hlavy a vysoko nad stromy jako vrtulník zavrčel roháč. Ještě jednou musíme poděkovat majiteli, že pozemek neprodal zájemcům o oboru s daňky či spekulantům s pozemky, ale shodou náhod počkal na ČSOP.

Jak to s hořečky letos dopadlo? Bylo nalezeno 35 kvetoucích jedinců, což je druhý nejvyšší počet od doby, kdy zde AOPK hořeček nahořklý objevila. Teď na podzim proběhne ještě další část managementu – vykosení některých náletových dřevin, celoplošná seč s vyhrabáním zbývající stařiny a pečlivý výhrab ploch u hořečků. ☞

P. Brodecký je spolupracovníkem Velkojaroměřského pozemkového spolku. J. Moravec je koordinátorem kampaně Místo pro přírodu.

Hořečková stráně na Horkách.

FOTO: JAN MORAVEC

V Beskydech sčítali skřivany a chřástaly

Ornitologové, ochránci přírody, pracovníci správy CHKO Beskydy i dobrovolníci během května a června roku 2021 sčítali chřástaly polní a skřivany polní na území chráněné krajinné oblasti Beskydy a v jejím těsném okolí.

TEXT DANIEL KŘENEK

Skřivan polní.

FOTO: LUBOŠ VANĚK

Chřástal polní.

FOTO: DANIEL KŘENEK

Skřivani ubývají, chřástali mizí

Ptáci zemědělské krajiny jsou v důsledku intenzivního zemědělského využívání krajiny, expandující zástavby a klimatických změn jednou z nejrychleji ubývajících skupin živočichů. Ještě před dvaceti lety bylo na území chráněné krajinné oblasti Beskydy a přilehlém okolí sečteno 180–220 volajících samců chřástala polního. Letošní výsledky dokladují silný úbytek na pouhých 37 samců.

Skřivan polní byl dlouhou dobu považován za běžný druh, a proto se mu v Beskydech ornitologové dříve ani nevěnovali. Teprve až výsledky letošního sčítání ukázaly, že skřivan je v Beskydech už řidce se vyskytující druh. Na celém území bylo sečteno jen 91 skřivanů, a to je na tak rozsáhlé území velmi málo. Je už dokonce vzácnější než chráněný ůhýk obecný. Tyto výsledky jen potvrzují závěry nejnovější vědecké studie Královské společnosti pro ochranu ptáků o celkovém úbytku ptáků na území Evropské unie, která druhy zemědělské krajiny řadí k nejvíce ubývajícím druhům.

Výsledky sčítání poslouží k ochraně obou druhů a můžeme doufat, že se v Beskydech podaří udržet. ☞

Autor je odborným garantem programu ČSOP Ptáci zemědělské krajiny. Kontakt – dendrocopos@seznam.cz

Martinické kosení

Zveme vás už na devátý ročník Martinického kosení v krásné přírodě Vysočiny kolem Martinic u Proseče. Budeme kosit a hrabat mokřadní louky se vzácnými druhy rostlin. Spát budeme ve stanech, společně vařit na ohni a chodit na výlety. Za práci dostanete dostatek jídla a dobrý pocit, že jste pomohli kusu vzácné přírody. S sebou budete potřebovat stan, spacák, ešus a holínky. Všechno ostatní dostanete, kosit vás naučíme. Přijet a odjet můžete kdykoliv...

Tak zněla facebooková pozvánka na jeden z letošních „Víkendů pro přírodu“. Teda, víkendů... Tenhle „víkend“ byl hned týdenní.

Mokřady mokré a ještě mokřejší

Já přijíždím až ve čtvrtek. „Vystup v Borové, vyzvedneme si tě tam,“ píše Roman z pozemkového spolku Arion, který akci pořádá. „Zastávka nebo nádraží?“ upřesňuji si, neboť Borová je dlouhá dobře čtyři kilometry, a tak v ní vlaky staví hned dvakrát. „Nádraží!“ dostává se mi po chvíli odpovědi.

Před nádražím mě nabírá „zásobovací oddíl“, který ve vsi rovnou nakoupil i oběd, a odváží mě na nedalekou mokřadní louku. Na louce pobíhá šest postaviček, zatím vesměs členů a zaměstnanců pozemkového spolku. Jsem prvním „čistokrevným“ dobrovolníkem, během víkendu ale přijíždí další.

„Zapíchnuté hrábě a vidle jsou volné, vyber si dle libosti,“ dozvídám se spolu s ponaučením: „Až je nebudeš

TEXT A FOTO JAN MORAVEC

potřebovat, zas je zapíchni, aby se neztratily. Když je někam položíš, už se nenajdou.“ Tráva už je pokosená, zbývá shrabat ji a na plachtách odtahat. Je tu pár hodně mokrých míst, ale celkově to zatím vypadá, že pokyn vzít si holiny byl trochu zbytečný. „Tahle louka není nic moc, kosíme tu teprve druhým rokem,“ skoro jako by se omlouval Kamil, šéf pozemkového spolku. „Věříme, že za pár let by mohla vypadat k světu. Uvidíš tu ale daleko hezčí místa. A taky daleko mokřejší!“ ušklíbne se.

Do oběda je hotovo. K obědu studený „švédský stůl“ na břehu opuštěného koupaliště, kde někteří zároveň smývají pot.

Zatímco ostatní ještě cosi kdesi řeší, Klára mě seznamuje se zázemím tábora. V křovinách dobře skryté tee-pee, ohniště a malá přilehlá loučka. Na „kosení“ je již po druhé, a tak je tu jako doma. „Spát můžeš buď v tee-pee, nebo si na louce postavit stan. Voda je tuhle v hadici, na umytí i na pití. Na záchod se

chodí támhle do lesa. Vše se zakopává, na kraji lesa je zapíchnutý rýč. Podle něj i poznáš, jestli v lese zrovna někdo je či není.“

Odpoledne bereme kosačky a jdeme kosit malé rašeliniště nedaleko tábořiště. Mnozí drží kosačky v ruce poprvé. Zkouší to každý, ale někteří je po chvíli raději opět mění za hrábě a vidle. Hmota je stahována do přilehlého lesíka; odtud není reálné ji odvézt, není sem žádný příjezd. Naopak z poslední dnešní louky jde na valník a veze se do jednoho z martinických statků kravám. „Chlapi, pomozte nám chytit dvě uteklá jehňata, co se zamotala mezi krávy, když už tady jste,“ prosí farmář. Takže den končí ještě rodeem.

Další den jedeme poněkud dále, čekají nás Rváčovské mokřady. Tady je již posečeno předem, stačí trávu shrabat a odtahat na okraj, odkud bude odvezena. V prvním případě to znamená tahání sice zaschlé, ale leckde přímo z bažiny vyhrabované trávy do slušného kopce. Ve druhém zhruba na třetinu lokality brodění po lýtka v bahně. Jo, mokřady jsou mokřady. Kamilova včerejší slova se vyplnila. Nejen co se vlhkosti lokalit týče, tyhle mokřady jsou skutečně velmi pěkné. Na průběh prací dohlíží z nadhledu káně, z pohledu skokani a z nedaleké – dosud z pochopitelných důvodů nepokosené – louky modrásci očkování.

K večeri guláš v kotli nad ohněm, posezení, povídání o všem možném, ukulele, pohoda.

Do „školy kosení“ se zapojily i děti.

Škola kosení

Sobotní program je výrazně odlišný od dnů ostatních. Jedeme do skanzenu Veselý Kopec, kde je zrovna jarmark a my tam máme mít „školu kosení“. Po jistě počáteční nervozitě, jak to bude probíhat, se z toho nakonec vyklubala velice příjemná akce. Skvělé zázemí a velký zájem lidí. Někdo vzpomíná na „mladá léta“, jiní to zkoušejí s kosou poprvé v životě. Kolegové mají i dvě dětské kosačky, a tak lákáme i rodiny s dětmi. Je celkem potěšující, kolik rodičů se nebojí i poměrně malým dětem svěřit kosu do ruky. I když, budeme upřímní, v mnoha případech byla

Trochu propagace ve skanzenu Veselý Kopec.

hlavní motivací nejspíš atraktivní fotografie.

Krom toho, jak kosu držet a jak s ní zacházet, se snažíme lidem vysvětlovat i proč vůbec louky kosit a jak je kosit, aby to bylo pro přírodu prospěšné, mezi řečí prohodíme i pár slov o pozemkových spolcích, výkupu pozemků či brigádách, na které mohou v případě zájmu zajet. Pozemkové spolky a ČSOP obecně propaguje i sada letáčků v přilehlém stánku, Víkendy pro přírodu pak zářivě oranžová projektová trika.

Pohodový den ukončuje průtrž mračen. Téměř půlhodinový vydatný slejvák spolehlivě rozhánil všechny účastníky jarmarku, takže i my balíme své náčiní – konec konců, určená louka už je stejně téměř posekaná – a jedeme „domů“. Myšleno na naši loučku s tee-pee, kde nás čeká poslední táborový večer s večerí věru luxusní; na ohni smažených hermelínech.

Na neděli máme k pokosení ještě jednu louku, nedaleko Boru u Skutče. Poněkud atypický biotop pro přírodní rezervaci Maštale. Rosnatky, suchopýry, zevary... Ranní mlha. Krása. Přidávají se k nám i majitelé pozemku, na kterém táboříme. Starší děčko už má vlastní kosu, mladší „sedí“ v kapse mamce na zádech. Zdá se, že každá další lokalita je mokřejší a mokřejší; být ještě jedna, už nejspíš plaveme. Louka je místy protnuta rašelínkem zarostlými kanály, takže tu a tam někdo zahučí až po kolena. Ale náladě to neubírá, vřdyť už je poslední den, tak nějaké ty mokré holiny a kalhoty nevadí.

Tradice

První Martinické kosení se uskutečnilo roku 2013. Tehdy šlo o velmi komorní akci několika kamarádů v čele s místním rodákem Ondrou Pospíšilem. Kosilo se jen v bezprostředním okolí Martinic. Akce se postupně rozrůstala, po vzniku ČSOP Arion (jehož je Ondra členem) převzal organizaci formálně on a rozšířil ji i na další louky v širším regionu Poličska a Hlinecka.

Příští rok už bude jubilejní desátý ročník. Přijďte! A nebo na nějakou jinou obdobnou akci. Po republice se jich koná během roku řada. Najdete je na www.vikendproprrodu.cz.

Autor je redaktorem časopisu. Kontakt – kn@csop.cz

Čapí příběh

Záchranné stanice řeší nejrůznější případy. Některé jsou takřka rutinou, opakující se mnohokrát ročně či dokonce měsíčně, jiné jsou jedinečné. K nim patří i příběh „čapích bezdomovců“ z letošního léta.

TEXT JOSEF CACH

Silná bouřka na začátku prázdnin udělala v Žamberku na Orlickoústecku z čápů bezdomovce. Sloup s čapím hnízdem neodolal silným poryvům větru a spadl na kovovou bránu. Ta významně zpomalila prudký náraz, a tak výstelka hnízda sklouzla spolu s mláděty na okraj silnice. Naštěstí to nebyl tvrdý náraz na zem, takže všechna mláďata přežila, ale jedno utrpělo zlomeninu křídla.

FOTO: ZÁCHRANNÁ STANICE PASÍČKA

Ptáčata posbírali žamberečtí hasiči a ta následně putovala do Záchranné stanice Pasíčka. Tři ptáčata dopadla poměrně dobře. Čtvrté skončilo na operačním stole. Prodělalo operaci pravého křídla, mělo otevřenou zlomeninu.

Ihned jsme společně s městem začali řešit opatření pro navrácení čápů zpět na náhradní hnízdo. Padlý stožár se podařilo zkrátit a za pomoci jeřábu vrátit na místo. Ve stejnou chvíli jsme ve spolupráci s TS Žamberk vyrobili a instalovali umělé hnízdo. Za půl hodiny bylo hnízdo vystlané, tvoří ho vrbové větve, štěpky a části původního hnízda.

Čapí rodiče nervózně kroužili kolem a vyhlíželi svoje ratolesti. Ty mezitím v přepravkách mířily ze stani-

ce zpět do Žamberku. Když dorazily, putovaly za pomoci plošiny nahoru do nového hnízda. Ptáčata na novém hnízdě úžasně ožila a okamžitě se pustila do naservírovaných kuřat.

Oba rodiče se po chvíli též vrátili na nové hnízdo a hned si ho začali upravovat podle svých představ.

Čtvrté mládě dostalo nový domov v podobě umělého hnízda v areálu záchranné stanice. Komplikovaná zlomenina se dlouho hojila a i následná rekonvalescence probíhala pomalu. Přesto, že jsme využili maximální vybavení stanice, na konci prázdnin bylo jasné, že náš čtvrtý svěřenec letos do Afriky nepoletí. Zlomenina rostla, křídlo rozhýbává, poletuje, ale na dlouhý let to není. Co naplat, musí zimu přečkat společně s dalšími trvale handicapovanými čapí v areálu stanice a zpět do přírody se navrátí na jaře. 📄

Autor je vedoucím ZS Pasíčka.
Kontakt - stanice@pasicka.cz

ZVÍŘE V NOUZI

Od roku 2008 přijaly záchranné stanice Národní sítě do své péče celkem 1387 čápů bílých. Co do počtu příjmů bude zřejmě rekordním letošní rok, kdy jen v období leden až září bylo přijato 117 čápů. Mláďata tvoří necelých 50 % všech příjmů. Úspěšnost léčby čápů je poměrně nízká a pohybuje se okolo 28 %. Vyšší úspěšnost je u přijatých mláďat, kde se pohybuje okolo 44 %.

Podpořit záchranné stanice můžete prostřednictvím veřejné sbírky Zvíře v nouzi - č. ú.: 33553322/0800. Více informací o sbírce i Národní síti záchranných stanic na www.zvirevnouzi.cz.

TEXT A FOTO KATEŘINA BUREŠOVÁ

I přesto, že je celá oblast kolem Hněvošického háje spíše rovinná, spadá toto území do Opavské pahorkatiny. Většina této oblasti se nachází v Polsku, nejvyšším vrcholem v ČR je Almin kopec (315 m n. m.). A právě na tomto kopci najdeme Hněvošický háj.

Lilie i mohly

Hněvošický háj má v současné době rozlohu 70,66 ha a přírodní rezervací byl vyhlášen již v roce 1970. Předmětem ochrany je mozaika lesních porostů polonských dubohabřin, karpatských dubohabřin a acidofilních doubrav s výskytem významných druhů rostlin a živočichů karpatské oblasti. V pozdější době dostala rezervace také evropskou ochranu, a to v podobě evropsky významné lokality soustavy Natura 2000.

A na jaké rostlinné druhy může návštěvník v Hněvošickém háji narazit? Mezi nejvýznamnější rostlinné zástupce určitě zařadíme hvězdnatec zubatý, což je typický karpatský druh, který má zde severozápadní hranici svého rozšíření. V lese je také výrazně zastoupena vzácná ostřice hubená nebo bříza pýřitá, která se obvykle nachází spíše na zamořených až rašelinných stanovištích. Z dalších druhů rostlin zde můžeme najít například jarní květinu sněženku podsněžník, parazitický podbílek šupinatý, konvalinku vonnou nebo stovky až tisíce kusů dekorativní lilie zlatohlavé. Zajímavostí je, že v sousední Rozumnici, nedaleké re-

Přírodní rezervace Hněvošický háj má novou naučnou stezku

Přírodní rezervace Hněvošický háj, nacházející se asi 11 km severovýchodně od Opavy u obce Hněvošice, nabízí návštěvníkovi krásy přírody ale i kousek historie. Na místě byly totiž nalezeny důkazy pravěkého osídlení. Od října tohoto roku tu stojí obnovená naučná stezka, která byla vybudována v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě základní organizací ČSOP Levrekův ostrov.

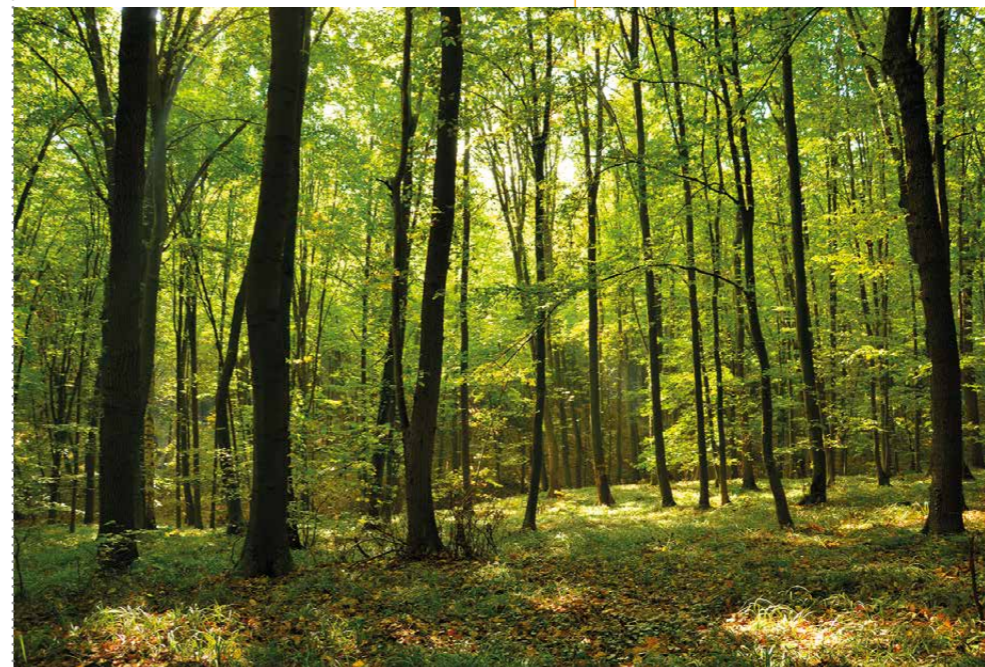
zervaci na polské straně státní hranice, nalezneme některé další rostlinné druhy, které se v Hněvošickém háji nenacházejí. Například relativně běžný jaterník podléška byl nalezen pouze na polské straně. Třebaže je předpoklad,

že oba lesy tvořily v minulosti jeden celek.

Jako orientační bod v poměrně ploché krajině měl i při své nevelké výšce Almin kopec historicky zásadní význam pro člověka. Důkazy přinesl archeologický výzkum, který v blízkosti vrcholu Almina kopce odkryl mohylová pohřebiště lužické kultury popelnicových polí. Na úpatí tohoto kopce se tedy lidé usazovali již od doby kamenné.

Nová naučná stezka, která z větší části lemuje okraj přírodní rezervace, nahradila starší informační panely, které se zde nacházely od roku 2009.

Na trase naučné stezky narazíme hned na několik rozdílných typů doubrav.

Celkem 7 informačních panelů pojednává o vývoji a zajímavostech Hněvošického háje a na některých místech jsou doplněny interaktivními hracími kostkami pro děti. Součástí vybudované stezky je i přehledné značení a dřevěná lávka přes bezejmenný potok. Na nové stezce se kromě ČSOP Levrekův ostrov podílela také obec Hněvošice a děti z místní základní školy, které poskytly kresby na hrací kostky.

Jedna z informačních tabulí doplněných místními školáky malovaným otočným pexesem.

Jak se do Hněvošického háje dostanete?

První tabule se nachází na souřadnicích 50.0033792N, 17.9917908E, při polní komunikaci mezi Hněvošicemi a Oldřišovem, která je zároveň cyklotrasou č. 554. Lokalita je přístupná také po lesních komunikacích a pěšinách a ze silnice č. 46 (Opavská) mezi Hněvošicemi a Služovicemi. Délka celé trasy je asi 3,5 km, takže je vhodná také pro rodiny s dětmi.

Více naučných stezek a naučných míst zpřístupněných v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě naleznete na www.blizprirode.cz. 📄

Autorka je koordinátorkou programu Blíž přírodě.
Kontakt - katerina.buresova@csop.cz

Říká se, že houby rostou po celý rok. To je sice pravda, avšak některé druhy tvoří plodnice (fruktifikují) výhradně na jaře nebo v létě, mnohé na podzim, zatímco další preferují nejchladnější roční období, zimu.

TEXT JAN W. JONGEPIER

A zajímá-li vás možnost konzumace, i mezi zimními houbami najdeme jedlé.

Velké strmělky

Konec podzimu respektive začátek zimy naznačují plodnice **strmělky mlženy**, i když se mohou objevit i po prvních studených nocích. Najdeme je především v silných vrstvách listů v listnatých či smíšených lesích po celé zemi. Často rostou ve skupinách nebo v čarodějných kruzích. Je to statná, masitá houba připomínající čirůvku (do kterého rodu byla dříve i zařazena), její klobouky mívají běžně

Nahoře strmělka mlženka, dole čirůvka fialová.

FOTO: ROMAN MAŇÁK

FOTO: JAN W. JONGEPIER

FOTO: JAN W. JONGEPIER

Na houby v zimě

průměr 10 až 15 cm. Ty jsou mírně klenuté až víceméně ploché a jejich povrch je suchý a matný se šedou barvou uprostřed, přecházející do téměř bílé na okraji. Vyložení hnědé odstíny téměř nebo úplně chybějí.

Abychom si určením byli jistí, je u hub vždy důležité kontrolovat barvu a uspořádání lupenů na spodní straně klobouku. Ty jsou u mlženek husté, mají bělavou barvu a po tření mírně sbíhají. Těmito znaky je možná záměna za **strmělku velikou**, která má oproti mlžence prohloubený klobouk, což dává celkovému vzhledu houby trychtýřový tvar. Také se od mlženky liší svou barvou – převahuje světle hnědá, i na lupenech. Případná záměna však nepředstavuje vážný problém, protože mladé plodnice obou druhů jsou jedlé, i když vydávají vůni, kterou ne každý oceňuje.

Čirůvky dvojího typu

Zhruba ve stejném období, klidně ještě v prosinci, se můžeme setkat s dvěma druhy čirůvek – **čirůvkou fialovou** a **čirůvkou dvoubarvou**. Oba jsou vynikající houby do kuchyně, takže rozlišovat je bude chtít především inventarizující mykolog. První rozdíl se týká jejich stanoviště. Zatímco čirůvka fialová vyhledává na živiny bohatá místa v lesních porostech, čirůvku dvoubarvou najdeme nejčastěji mimo les, na loukách a pas-

tvinách, v parcích a v trávnicích. Obě čirůvky mají vzhled a velikost strmělky mlženky, ale čirůvky mají (nejvýrazněji v mládí) jasně fialové zbarvení. U čirůvky fialové tuto barvu vidíme na klobouku, na třeni i na lupenech, na rozdíl od čirůvky dvoubarvé, kde je fialový jen třen, zatímco klobouk je šedo-hnědavý.

Jak bylo zmíněno, obě jsou dobře jedlé, ale je třeba si dávat pozor na to, abychom si je nespletli s některými fialovými pavučinci. Ty však větší

Čirůvka šedožemlová.

nou v chladnějším období roku nerostou. V případě pochybností se obraťte na mykologickou poradnu, zkušeného mykologa nebo na facebookovou skupinu Mykologická poradna – Mycological counseling (www.facebook.com/groups/makromycetes).

I některé další čirůvky lze ještě objevit hodně pozdě v sezóně. Dvě z nich jsou **čirůvka šedožemlová** a úzce příbuzná **čirůvka stříbrošedá**. Obě jsou menší než předešlé druhy a mají šedavý, vláknitý až jemně šupinatý klobouk, později místy žloutnou. Najdeme je u různých, většinou listnatých stromů, se kterými tvoří mykorhizu (podhoubí je spojené s kořeny stromů), a to v lesích i mimo les, často v početných skupinách. Konzumace těchto dvou druhů se nedoporučuje.

Pak je tu ještě **čirůvka zelánka**, pro kterou se musíme vypravit do speciálního biotopu, borovicových lesů na písčitéch půdách. Tento druh má převážně žluté a hnědavé barvy a byl dlouhou dobu pokládán za jedlou houbu. Nedávno se však zjistilo, že obsahuje jed působící postupný rozklad svalů.

V podobných biotopech, ale později, až po prvních mrazech, roste i **šťavnatka pomrazka** s poměrně malými plodnicemi, jejichž klobouk i třen jsou nápadně slizké. Klobouky jsou šedé až

Tzv. čarodějný kruh strmělky velké.

FOTO: JAN W. JONGEPIER

Šťavnatka pomrazka.

FOTO: JAN W. JONGEPIER

olivově hnědé, prvně vyklenuté, později vmáčkklé, oproti tomu je třen bělavý se žlutým nádechem, podobně jako sbíhající lupeny. Pokud se vyskytují ve větších skupinách, stojí za to jich pár posbírat a využít v kuchyni.

Celoroční houby

Lupenaté houby rostoucí v opadu na mrtvých listech a větvičkách jsou dost zranitelné vůči suchu a mrazu a vydrží jen pár hodin (některé hnojníky), dní nebo týdnů. Ty, které vyrůstají z kmenů a pařezů, kde je voda se živinami zajištěná po celý rok, mohou žít až několik let. Plodnice některých takzvaných chorošů lze tedy pozorovat i v zimě. Příklady jsou troudnatce, ohňovce, sítkovce či lesklokorky. Ale i některé jednoleté dřevokazné houby jsou v zimě dobře poznatelné. Důvodem je, že jejich plodnice jsou tuhé či pevné, a tak vytrvávají dlouho. Jedná se například o outkovky, šedopórky či pevníky z nelupenatých hub (Heterobazidiomycetů) či **dřevnatku parohatou** (z tvrdohub – Pyrenomycetů).

Dokonce najdeme mezi nimi i některé tuhé lupenaté houby (Agaricales). Řeč je v první řadě o **klanolístce obecné**, která se rychle objevuje na spadlých nebo pokácených kmenech listnáčů. Často tvoří velké skupiny malých bělavě chlupatých plodniček, které jsou bočně přirostlé k substrátu. Jejich spodek prozrazuje, že se nejedná o malý choroš, ale o houbu lupenatou. Po celý rok lze na odumřelém dřevě najít i **pařezník hořký**, který má podobný tvar i velikost jako klanolístka, ale povrch kloboučků je hnědý a pokrytý bílými vločkami a jeho chuť je palčivá.

Vesměs jsou tyto vytrvalejší houby nekonzumovatelné. Výjimkou je **ucho Jidášovo**, které roste na větvích starých bezů černých, ale i na kladách listnatých stromů. Jeho hnědé, pružné, chrupavčité plodnice, přibližně ve tvaru misky, jsou především v čínské kuchyni populární. Mají i léčivé účinky, ovlivňují totiž hladinu cholesterolu v krvi.

Nahoře dřevnatka parohatá, uprostřed klanolístka obecná.

FOTO: ROMAN MAŇÁK

FOTO: JAN W. JONGEPIER

FOTO: JAN W. JONGEPIER

Pařezník hořký.

FOTO: ROMAN MAŇÁK

Hlíva ústříčná.

Zimní houby na dřevě

Vraťme se však k houbám, které se téměř výhradně objevují na konci podzimu a v (mírnější) zimě. Z dřevokazných hub sem jasně patří **hlíva ústříčná**, která začíná růst v listopadu. V dobrých podmínkách produkuje až 20 cm velké klobouky, které mají šeda-

vých, mírně lepkavých (v suchu lesklých) klobouků, bělavých lupenů, ale především podle tmavohnědě hustě chlupatých třenů.

Podobná je opeňka měnlivá, která však neroste v zimě. Navíc jsou její klobouky hygrofánní, tj. pokožka má za vlhka tmavě barvy, za sucha světlé. U opeňky se to projevuje tak, že střed klobouku je bledší než okraj. Třetím znakem opeňky je, že třeň má prsteneček, pod kterým je jemně tmavě šupinkatý. I tato houba je vhodná ke konzumaci. Bohužel existuje ještě třetí podobná houba, která je naopak jedovatá. Jmenuje se čepičatka jehličnanová a je nejpodobnější opeňce, jak barevně, tak i přítomností prstence, ale třeň pod ním je u čepičatky bíle vločkovitý. S penízovkou sametonohou se snad zaměnit nedá i proto, že obvykle neroste v zimních měsících.

Bonus

Poslední zde zmiňovaná zimní houba je opravdový skvost. Má intenzivně

červené plodnice ve tvaru misky a objevuje se většinou až ke konci zimy nebo v předjaří. Patří k druhům skupiny ohnivce šarlatového, ze které je nejčastější **ohnivec rakouský**. Červené misky ohnivců rostou z tlejících větví, kmínků nebo jiných kousků dřeva listnatých stromů, často jsou trochu schované ve vlhkém listí. K úplnosti přehledu zimních hub nesmí chybět, nejen protože je široce rozšířená, ale také protože patří do úplně jiné skupiny hub než zde zmiňované lupenaté

Ohnivec rakouský.

FOTO: JAN W. JONGEPIER

a nelupenaté houby. Je to totiž vřecovýtrosá houba se stejným způsobem rozmnožování jako tvrdohouby nebo smrže. Toto je však technická věc, kterou lze ověřit jen studií mikroskopem. Tolik průřez běžných hub rostoucích v nejchladnějším ročním období. Existuje však ještě mnohem více takových druhů a můžeme tedy s potěšením konstatovat, že se zimní vycházka do přírody vyplatí i po mykologické stránce. 📖

Autor je amatér mykolog a člen ZO ČSOP Bílé Karpaty. Kontakt – jwj@email.cz

Čepičatka jehličnanová.

FOTO: JAN W. JONGEPIER

vě barvy a zužují se do krátkého bočního třeně. Jak je obecně známo, je tato docela tuhá houba jedlá i zdraví prospěšná a prodává se v obchodech. Na několika místech v republice se proto produkuje ve velkém. Můžete ji zkusit pěstovat i doma na slámě, špalkách nebo pořádném pařezu.

Až do jarních měsíců vyrůstají z pařezů (většinou listnatých stromů) bohaté trsy plodnic **penízovky sametonohé**, další zimní pochoutky. Poznáte ji jednoduše podle vzrůstu a oranžo-

Tisíceslov

Zima se blíží a může se vám hodit nějaká hra v teple klubovny. Jednou z našich nejoblíbenějších je právě hra s názvem Tisíceslov.

Pomůcky:

Tabule a křída nebo flipchart a fixa, pro děti tužky a papíry nebo zápisníky.

Jak na hru:

Vedoucí napíše na tabuli nebo flipchart tzv. hlavní slovo, které si předem vymyslí. Každé dítě má tužku a papír nebo vlastní zápisník. Na pokyn vedoucího, oznamující začátek hry, každý hráč začne vypisovat slova, která „vytvoří“ přeskupením písmen z hlavního slova. Po uplynutí času vyhrazeného pro vymýšlení slov odloží tužky. Čím delší slovo zvolíme, tím delší čas je potřeba. Hráči postupně přečtou svá nově vytvořená slova, která vedoucí vypisuje na tabuli nebo flipchart. Za každé vedoucího uznání slovo je jeden bod. My hrajeme bez citoslovců a zkratk. Kdo má nejvíce bodů, vítězí!

Příklad pro lepší představu:

Hlavní slovo: DOUBEK.

Nově vytvořená slova z písmen hlavního slova: o, u, k, do, ke, ku, od, dub, buk, deko, deku, dube, budek, bok, bod, dok, bude, kubo, kdo, kde... (možná najdete další).

Obměny hry:

- Písmena z hlavního slova lze použít vícekrát, či s přidáním nebo odebranou diakritikou.
- Lze povolit jen některé slovní druhy nebo zakázat skloňování, časování, množná čísla, vlastní jména...
- Hru lze hrát i na týmy.

Stránku připravila Lenka Žaitliková, Sdružení mladých ochránců přírody ČSOP. Foto: Jan Moravec a Martina Kišelová

Skrývačky

V příběhu níže jsou ukryty naše ryby. Najdeš všech šest?

Zápis z kroniky 15.–18. 8. 2021

Děti z Ledňáčka prázdniny přímo milují. Ani chvíli nezávali a všichni se vydali s oddílem na prázdninovou výpravu. Vlak byl přečpaný k prasknutí. Batohy jsme si dali na klín, aby bylo víc míst k sezení. Dlouhou cestu jsme si zkrátili hrami. „Tak začneme nějakou naší hrou z ekologických témat,“ řekla Olina. Jako první jsme hráli Potravní řetězce. „Pospěš si, nebo Lenky tým vyhraje,“ povzbuzovala Hanka svůj tým.

Po příjezdu do chaty jsme zjistili, že chybí dřevo. „Tondo, vydej se do lesa na dříví, uděláš si tak oko u naší vedoucí oddílu,“ napadlo Jindru. Na dřevo se nakonec vydali všichni. Ač byl srpen, bylo pěkně chladno. Všichni byli navlečení jak v zimě od hlavy k patě. Jen velcí kluci ne. Oni po celou výpravu nepotřebovali pantofle v chatě ani bundy venku. Prostě ledňáčci. Naštěstí se nikdo nenachladl. Domů jsme přijeli plni zážitků z letních hor se zimním počasím. 📖

Poznámka: fotografie jsou pouze ilustrační, nemusí se shodovat s druhy ukrytými v textu.

Na návštěvě u rumunských ochránců přírody

Český svaz ochránců přírody je partnerem mezinárodního projektu RESIFARMS, jenž se zabývá neproduktivní zemědělskou půdou a jejím přínosem nejen pro biodiverzitu, ale i pro samotné zemědělce (např. přínos mokřadů pro produkci na vedlejších produkčních plochách, kvetoucí okrajové pásy jako zdroj a útočiště pro opylovače apod.).

TEXT A FOTO STANISLAVA BARTOŠOVÁ

Kromě hlavního cíle projektu, kterým je vyhotovení metodických pomůcek k rozvoji a posílení dovedností zemědělců i dalších lidí (včetně ochránců přírody), starajících se o zemědělskou půdu, probíhá také projektová setkání. Tato setkání slouží mimo jiné jako výměna zkušeností jednotlivých organizací.

V projektu byly původně plánovány vzájemné návštěvy ve všech zapojených organizacích, vždy na několik dnů. Kvůli pandemii covid-19 musela být některá tato setkání bohužel nahrazena on-line mítinky. Z plánovaných setkání se tak stihlo realizovat pouze zahajovací projektové a vzdělávací setkání v Katalánsku na podzim 2019 a poté až projektové setkání v Rumunsku, které se po několika posunech termínu nakonec povedlo uskutečnit v červenci tohoto roku. Poslední projektové setkání pak bude v listopadu ve Francii.

Fundatia ADEPT

Letošní projektové setkání v Rumunsku (Transylvánii) hostila partnerská organizace Fundatia ADEPT. Ta byla založena v roce 2004 a sídlí ve městě Saschiz. ADEPT spolupracuje se zemědělci, místními komunitami, univerzitami, dalšími nevládními organizacemi a státními orgány na všech úrovních, aby řešila řadu problémů ohrožujících zachování místní krajiny a zemědělských komunit. Část týmu (včetně prezidenta organizace) a finanční podpory pochází z Velké Británie. Z ní šla v minulosti i finanční

Vstup do vzdělávacího centra Angofa.

podpora na činnost organizace, nyní stěžejní část financí pochází z evropských projektů a od sponzorů.

Hlavní oblastí, kde ADEPT působí, je údolí Târnava Mare v jižní Transylvánii. Jedná se o nížinnou oblast s vysokou biologickou rozmanitostí, o rozloze 85 000 ha, kde hospodaří cca 5 000 rodin ve 24 malých zemědělských komunitách. Místo se nachází v historické oblasti „saských“ měst a vesnic. „Sasové“, kteří přišli do jižní Transylvánie ve 12.–13. století z Flander, Lucemburska a Moselu, zde založili asi 200 vesnic a sedm hlavních opevněných měst. Extenzivní smíšené zemědělství (zaměřené na zemědělské plodiny i chov dobytka) prováděné v tomto regionu po více než 8 století vytvořilo jednu z nejlépe dochovaných mozaikových krajín s vysokou přírodní hodnotou v Evropě. Zemědělství zůstává do značné míry tradiční; každá rodinná farma obhospodařuje pásy orné půdy v různých oblastech, které jsou dobré pro různé plodiny, a větší pozemky, obvykle 5–10 ha, jsou využity především pro pastvu a pro produkci sena. Aby zůstaly dosavadní

přírodní hodnoty zachovány, je potřeba tradiční hospodaření, zejména pastvu, v oblasti udržet a v místech, která byla opuštěna, ji obnovit.

Evropsky významná lokalita

Část Rumunska, do které jsme se v rámci našeho projektového setkání podívali, je zajímavá nejen zachovalou přírodou, ale třeba i opevněnými kostely či záhadnými „mohylami“, o nichž se místní dohadují, jak vznikly a k jakému účelu sloužily; patrně jde však o přirozené terénní útvary vzniklé v důsledku tání na konci doby ledové. Na vrcholech „mohyl“ se prý v době nedávnější pěstovaly brambory.

Seznámili jsme se především s činností, kterou ADEPT realizuje v místní komunitě a ve spolupráci s místními zemědělci. Zabývají se dlouhodobě terénními průzkumy stanovišť a druhů, které vedly k začlenění této oblasti do sítě Natura 2000. Nyní zkoumají vztahy mezi tradičními zemědělskými systémy a volně žijícími a divoce rostoucími druhy, které jsou významné pro ochranu na evropské úrovni.

Jako téma exkurzí bylo z neproduktivních zemědělských biotopů vy-

Sekačku Brielmaier pro sečení prudkých svahů pořídil ADEPT z dřívějšího projektu. Je využívána v péči o lokalitu.

Účastníci setkání projektu RESIFARMS na exkurzi po lokalitách, kterým se věnuje Fundatia ADEPT.

bráno bezlesí (jinak řečeno otevřené prostory), které je v této oblasti typické a cenné. Navštívili jsme lokality v okolí města Saschiz a údolí Târnava Mare, kde hospodaří místní zemědělci. ADEPT jim pomáhá při udržení tradičního způsobu hospodaření (které je podmínkou zachování přírodních hodnot území) a také splňovat různé byrokratické povinnosti i pro získání dotačních peněz a dalších plateb. Hospodaří zde malí zemědělci, vesměs tradičnějšími způsoby. ADEPT se snaží pomáhat místní komunitě také podporou komunitního zpracování potravin (marmelády vyrábí i sama ve své budově, zkoušeli vyrábět i sýry, nicméně obojí naráz není z důvodů úředních pravidel možné), pomáhá i při prodeji lokálních produktů, zakládáním

farmářských trhů i dalších prodejních míst.

ADEPT se snaží oživovat také společnou (komunitní) pastvu, která měla v této oblasti dlouhou tradici, nyní však i ta, jako jiné zemědělské činnosti, se neobejde bez dotací. Komunitní pastva spočívala ve společném využívání pastvin, které jsou ve vlastnictví komunity (obce) nebo státu, pro pastvu vlastních zvířat. Pro pasení skotu či ovcí byla daná jasná pravidla, např. kde se může pást v jaké době apod. Každý majitel hospodářských zvířat byl zároveň povinen věnovat určitý počet dní práce podle toho, kolik kusů dobytka nebo ovcí vlastnil, i na údržbu pastvin (např. odstranění křovin apod.). Jak říkají naši hostitelé z ADEPT, současná spolupráce s majiteli skotu probíhá často uspokojivě, zato komunikace s pastevcí ovcí příliš nefunguje, chtějí si dělat vše po svém a nechce se jim přizpůsobit se jiným pravidlům.

Vzorová farma Angofa

Jedna z exkurzí nás zavedla na demonstrační farmu Angofa. V lokalitě nedaleko města Sighișoara (kde se v minulosti nacházela i vesnice, zaniklá za éry prezidenta Ceaușesca), vyvíjí ADEPT modelovou farmu, kde se snaží uká-

zat, jak inovace a hledání nových trhů mohou podporovat tradiční komunity a obhospodařování půdy – ve prospěch biologické rozmanitosti zemědělské půdy, udržitelného zemědělství a příjmů drobných zemědělců. ADEPT zde za získané finanční prostředky vykoupila od soukromých vlastníků 200 ha travních porostů vysoké přírodní hodnoty plus zchátralý statek a bývalou školní budovu (jediné dvě budovy, které po bývalé vesnici zbyly), která slouží nyní jako komunitní a vzdělávací středisko. Pozemky udržuje pastvou, k čemuž využívá vlastní stádo krav plemene Angus.

Je jasné, že za několik dní lze z takto pozoruhodné země a oblasti poznat jen malou část. Nicméně vždy si lze odnést zajímavou inspiraci. Jednak to bylo setkání s vcelku zachovalým tradičním zemědělským hospodařením i způsobem života. Ale také spolupráce s místní komunitou a hledání cest, jak může být vzájemně i finančně prospěšná. **B**

Autorka je koordinátorkou mezinárodního projektu Erasmus+ RESIFARMS za ČSOP. Kontakt – stanislava.bartosova@csop.cz

Projekt RESIFARMS

je realizovaný od roku 2019 do února 2022 v programu Erasmus+. Partnerem projektu jsou nevládní organizace Fundació Emys z Katalánska (hlavní koordinátor projektu) a dále Fundatia ADEPT z Rumunska, Conservatoire d'Espaces Naturels du Languedoc-Roussillon z Francie, Comitato per le Oasi WWF dell'Area Fiorentina z Itálie a Xarxa per a la Conservació de la Natura z Katalánska.

U zrodu programu „Vážky“

Program Českého svazu ochránců přírody Vážky vznikl v roce 1994. Veřejnosti byl představen v článku zakladatele a dlouholetého odborného garanta programu Lubomíra Hanela Znáte program „Vážky“?, který vyšel v Nice č. 1/1995.

Proč právě vážky? Vážky patří mezi starobylý hmyz, jehož zkameněliny jsou známy z karbonských prvohorních vrstev. V současné době existuje na světě několik tisíc druhů, ve střední Evropě něco přes sedmdesát, přičemž se zde objevují druhy stálé, ale i migrující.

Vážky jsou esteticky zajímavé, často nápadně pestře zbarvené, s charakteristickým teritoriálním chováním. Dají se dobře využít pro monitorování kvality vodních ploch a mokřadů, a tak jsou významnými prvky při objektivním posuzování těchto lokalit ve smyslu mezinárodních dohod (např. Ramsarská úmluva, Bernská úmluva).

Larvy, stejně jako i dospělci, jsou dravé, a tak jejich počet určitým způsobem odráží i stav fauny vodních bezobratlých. Larvy (nymfy) vážek hrají podstatnou roli v ekologii sladkých vod, pokud se vyskytují ve větším množství.

V neposlední řadě jde většinou o poměrně snadno registrovatelné druhy, jejichž počet je ve srovnání s mnoha dalšími hmyzími řády únosný i pro laického zájemce o spolupráci na jejich mapování. Při přípravě tohoto programu byly zohledněny zkušenosti v monitoringu a ochraně vážek v řadě evropských států. Např. v Anglii, kde jsou vážky nejoblíbenější skupinou hmyzu hned za motýly, se rozsáhlá monitorovací akce prováděla i s využitím laické veřejnosti na sklonku 80. let.

(...) Dosavadní znalosti o rozšíření a populačních změnách vážek v České republice jsou na tak nápadnou skupinu hmyzu překvapivě malé. Podle Zeleného (1980) bylo v bývalém Československu zjištěno 9 čeledí, 27 rodů a 74 druhů vážek. V Čechách byly vážky poprvé zpracovány koncem minulého století Krejčím, nicméně bibliografie u nás publikovaných prací čítá do současnosti jen několik desítek titulů. Lze konstatovat, že dosud chybí solidní údaje dokonce o výskytu běžných druhů. Tudíž nemáme ani dostatek objektivních podkladů pro zařazení vzácných a ohrožených druhů do nových kategorií (stupňů ohrožení) v rámci nových kritérií IUCN.

(...) Vzhledem k výše uvedeným faktům bude potřebné umožnit zájem-

cům o spolupráci určení jednotlivých druhů vážek a současně sjednotit zásady monitoringu (vážky např. velmi rychle reagují na změnu počasí, především teplotu a sluneční záření). (...) Zvláštní pozornost byla věnována přípravě názorného obrázkového klíče, s kterým budou moci pracovat i méně zkušení mapovatelé.

Od roku 1995 se předpokládá mapování výskytu dospělců (podle zdatnosti spolupracovníků jen vybraných druhů nebo celých společenstev), sběr svleček larev a evidence zachovalých lokalit s větším počtem druhů vážek.

A jak program pokračoval? Dejme slovo opět L. Hanelovi. Tentokrát citujeme z článku Čtvrtstoletí průzkumu vážek na Podblanicku, který vyšel v Živě č. 5/2014:

Důležitým úvodním krokem byly dva odborné semináře konané ve Vlašimi (v letech 1997 a 1999), zaměřené na získání okruhu spolupracovníků pro následující mapování a zvýšení jejich odborných znalostí zejména v určování jednotlivých druhů. Semináře se pak v dalších letech staly tradicí, takže od té doby dodnes se každoročně v různých místech České republiky konají setkání odonatologů (někdy i s mezinárodní účastí). Po nich se vydávají monotematické sborníky věnované vážkám (dosud vyšlo 8 sborníků se 126 články o faunistice, biologii, ekologii, etologii či ochraně vážek). Pro úspěšný průběh programu byl zásadní také vznik určovacích klíčů dospělců – imag (L. Hanel – Metodika sledování výskytu vážek, vydal Český ústav ochrany přírody, Praha 1995), a později rozsáhlejšího textu s určovacím klíčem Vážky, výzkum a ochrana (L. Hanel a J. Zelený, ZO ČSOP Vlašim 2000). Několik desítek nadšených amatérů i profesionálů tak začalo intenzivně systematicky shromažďovat faunistická data i další údaje o životě tohoto řádu, což nakonec vyústilo ve vydání mimořádné publikace Aleše Dolného, Dana Bárty a kolektivu Vážky (672 str., ZO ČSOP Vlašim 2007). Kniha se i z mezinárodního hlediska stala mimořádným přínosem pro poznání odonatofauny (je zde zevrubně zpracováno a vyhodnoceno přes 70 tisíc faunistických údajů).

Připravil Jan Moravec

Poslední vývoj v českém právu životního prostředí

V článku chceme čtenáře seznámit s novinkami z legislativy v období od jara do podzimu roku 2021, a to především v oblasti ochrany přírody a krajiny, vod a nové odpadové legislativy.

TEXT MILAN DAMOHORSKÝ,
PETRA HUMLIČKOVÁ

Vzhledem k proběhlým volbám a nové Poslanecké sněmovně PČR nemohou pokračovat legislativní práce na rozjednaných a neschválených návrzích zákonů. Jejich projednávání tak bude buď zcela ukončeno, nebo bude muset probíhat znovu od samého počátku.

Spor o účast ve správních řízeních

V minulém článku jsme Vás informovali, že Ministerstvo pro místní rozvoj (č.ev.: E 6644/2021-82, ze 7. 4. 2021) nově připouští, že **spolky mají právo účastnit se územních řízení**, ve kterých je vydáváno závazné stanovisko orgánu ochrany přírody k povolení kácení dřevin rostoucích mimo les podle § 8 odst. 6 a k povolení výjimky

ze zákazů u zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů podle § 56 odst. 6 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Ministerstvo pro místní rozvoj bohužel v září 2021 vydalo novou metodiku – Povolování kácení dřevin rostoucích mimo les pro účely stavebního záměru a výjimek ze zákazů u zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů v řízeních vedených stavebním úřadem podle stavebního zákona, ve které tuto možnost spolků **opět popírá**. Ministerstvo pro místní rozvoj však potvrzuje právo spolků být informován o zahajovaných řízeních s vlivem na přírodu a krajinu (tj. i o územních řízeních, ve kterých je povolováno kácení či výjimky ze zákazů) na základě žádosti. Žádost o informování si spolky mohou podat na stavební úřady i orgány ochrany přírody a krajiny. Na novou metodiku MMR reagovalo MŽP Sdělením sekce státní správy MŽP k metodické pomůcce vydané Ministerstvem pro místní rozvoj pro stavební úřady k povolování kácení dřevin rostoucích mimo les a výjimek ze zákazů u zvláště

Jednou z nových právních norem je tzv. protierozní vyhláška.

chráněných druhů rostlin a živočichů na základě závazných stanovisek příslušných orgánů ochrany přírody a zajištění informovanosti ekologických spolků o těchto řízeních (Věstník MŽP ročník XXXI – září 2021 – částka 6, č. j. MZP/2021/130/834), ve kterém s MMR **nesouhlasí** a tvrdí, že spolky mají právo účastnit se územních řízení, ve kterých je vydáváno závazné stanovisko orgánu ochrany přírody k povolení kácení dřevin rostoucích mimo les podle § 8 odst. 6 a k povolení výjimky ze zákazů u zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů podle § 56 odst. 6 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. (Poznámka redakce: k tématu též samostatný článek náměstka V. Many.)

Nový stavební zákon

Definitivně byl schválen **vládní návrh stavebního zákona** (zákon č. 283/2021 Sb.) a s ním související změnový zákon (zákon č. 284/2021 Sb.). Účinnost zákona je rozdělena na několik etap, jako celek by měl začít platit od 1. 7. 2023. Strany pravděpodobně budoucí koalice již avizovaly, že budou zákon novelizovat ještě před jeho vstupem v účinnost. Konkrétní obsah a rozsah navrhovaných změn však zatím není znám. Po obsahové stránce by bylo zajisté vhodné jednoznačně upravit právo veřejnosti účastnit se řízení a zdůraznit ochranu veřejných zájmů (ochrana nezastavěných pozemků, dostatečná zelená a modrá infrastruktura, účinné ekonomické nástroje). Zákon v současné podobě zavádí jednotnou soustavu státních stavebních úřadů, v čele s Nejvyšším stavebním úřadem (v Ostravě). Tato změna má zabránit možným zásahům místních samospráv do rozhodování o povolování staveb a zajistit jednotný a předvídatelný výklad stavebních předpisů. Schválený zákon zavádí jedno společ-

né řízení o povolení stavby namísto současného územního a stavebního řízení a řady dalších „zvláštních postupů“, s tím souvisí i integrace některých dosud samostatných povolení a stanovisek do rozhodnutí o povolení stavby. Odvolací úřad navíc bude rozhodovat s konečnou platností, tj. nikoliv pouze rozhodnutí vydané v 1. stupni rušit a vracet. Zákon také podrobněji upravuje plánovací smlouvy mezi obcemi a investory. Investoři se mohou zavázat především k výstavbě související veřejné infrastruktury nebo občanské a komerční vybavenosti.

Další zákony a vyhlášky

Novelizován byl **zákon o podporovaných zdrojích energie** (č. 382/2021 Sb.), který opětovně zavádí systémovou podporu pro výrobu elektřiny z obnovitelných zdrojů energie.

Zahrádkářský zákon (č. 221/2021 Sb.) prohlašuje zahrádkářské spolky za veřejně prospěšné. Toto ustanovení má zásadní význam pro možnost převodu obecních pozemků těmto spolkům. Jinak jde však o „právní paskvil“ nenormativní povahy, který je spíše jen politickou proklamací.

Zákon č. 364/2021 Sb. umožňuje razantnější redukci **invazních nepůvodních druhů rostlin i živočichů**. Spolu s touto novelou byla posílána kompetence strážce přírody a lesní strážce, které mohou zastavovat vozidla při porušování vjezdů do zakázaných území. Nově lze i zakázat ohňostroje na územích CHKO.

K novému zákonu o odpadech byla přijata **vyhláška** č. 273/2021 Sb., o podrobnostech **nakládání s odpady**. Tato vyhláška slučuje všechny prováděcí předpisy v oblasti odpadů do jednoho předpisu, který je rozdělen podle tematických okruhů.

Od 1. července 2021 posílil systém ochrany půdy o účinnou **protierozní vyhlášku** (vyhláška č. 240/2021 Sb., o ochraně zemědělské půdy před erozí). Protierozní vyhláška tak mj. vedle zmenšení půdních bloků na maximálně 30 ha, rozšíření dotačních podpor a tradičních zemědělských dotací na krajinná ochranná opatření, osvobození od daní pozemků s vybranými krajinnými prvky (jako například mokřady) přispěje k vyšší stabilitě zemědělské krajiny. Vyhláška sta-

novuje přípustnou ztrátu půdy, kterou je potřeba dodržovat (9 tun z hektaru za rok). Na plochách, kde bude erozní událost zaznamenána opakovaně, budou zemědělské subjekty muset provádět protierozní opatření, k jejichž vhodnému výběru jim poslouží již zavedený nástroj aplikace – Protierozní kalkulačka. Pomocí ní si hospodáři sestaví plán protierozních opatření, přičemž hospodaření dle tohoto plánu bude následně předmětem kontroly příslušného orgánu ochrany zemědělského půdního fondu. Erozi mohou zemědělci předcházet pomocí široké palety protierozních opatření například způsobem orby, volbou plodin či zatravněním částí svých pozemků. Veřejnost může hlásit podezření

Zahrádkářský zákon je spíše jen politickou proklamací.

FOTO: JAN MORAVEC

na erozní událost orgánu ochrany ZPF (obce s rozšířenou působností) nebo pobožce Státního pozemkového úřadu. Nahlášená erozní událost bude následně prošetřena v terénu.

Přijata byla také vyhláška č. 383/2021 Sb., kterou se mění vyhláška č. 198/2013 Sb., **o vyšší náhrady nákladů péče o skupiny druhů exemplářů v záchranných centrech**. Vyhláška v souvislosti s inflací mírně zvyšuje náhradu nákladů záchranným centřům. **B**

Autoři působí na Právnické fakultě Univerzity Karlovy; M. Damohorský je jejím proděkanem.

Účast veřejnosti ve stavebních řízeních je jedním z mála nástrojů pro naplnění ústavou zaručeného práva občanů České republiky na příznivé životní prostředí (Čl. 35, odst. 1 ústavní Listiny základních práv a svobod).

TEXT VLADIMÍR MANA

V ýznamná je přitom také skutečnost, že veřejným zájmem není pouze životní prostředí samo o sobě, ale rovněž jeho ochrana, což konstatoval i Ústavní soud ČR (Nález ÚS ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 8/08). K zajištění přiměřené účasti veřejnosti ve stavebních řízeních k záměrům, které mohou mít významný vliv na životní prostředí, zavazuje Českou republiku také mezinárodní právo a právo Evropské unie.

Ochrana přírody jako součást ochrany životního prostředí je veřejným zájmem také podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZOPK), konkrétně ustanovení § 58, odst. 1. V tomto zákoně je mimo jiné upravena také účast občanů nebo, chcete-li, účast veřejnosti na rozhodování ve věcech ochrany přírody, a to prostřednictvím tzv. spolků (§ 70, odst. 3). Tato speciální právní úprava nejen ve vztahu ke správnímu řádu (konkrétně k § 27 zákona č. 500/2004 Sb.), ale také k zákonu stavebnímu, je do právního systému naší republiky zavedena již bezmála 30 let a v naprosté většině případů plnila svůj hlavní cíl, tedy ochranu jednoho ze zákonem definovaných veřejných zájmů. A i když se opakovaně setkáváme se snahou některých politiků tento nástroj oslabit, jeho aktuální podoba je stále funkční.

Poslední úpravy ZOPK, které proběhly v souvislosti s novelizací stavebního zákona a v letošním roce také v souvislosti s tzv. novým stavebním zákonem (283/2021 Sb.), umožňují stavebním úřadům v některých případech rozhodovat také o otázkách ochrany přírody podle ZOPK. Konkrétně se aktuálně jedná o povolování kácení dřevin podle § 8, odst. 6

Účast veřejnosti ve stavebních řízeních

ZOPK a povolování výjimek ze zákonů u zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů podle § 56, odst. 6 ZOPK. V obou případech se jedná o rozhodování stavebních úřadů na základě závazného stanoviska orgánu ochrany přírody. Jedná se o specifické případy, kdy je kácení dřevin povolováno pro účely stavebního záměru, o jehož povolení daný stavební úřad rozhoduje, nebo o případy zjištěného výskytu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů po zahájení územního řízení. Smyslem obou ustanovení je zjednodušení a zrychlení stavebních řízení.

Zcela určitě nebylo smyslem těchto úprav ZOPK jakkoli změnit možnost občanů účastnit se rozhodování o otázkách souvisejících s ochranou přírody. Stavební úřady, které v těchto specifických případech rozhodují o otázkách ochrany přírody, vedou bez jakékoli pochybnosti o těchto otázkách také správní řízení podle ZOPK. Nikoli tedy podle stavebního zákona, jak se mylně domnívá Ministerstvo pro místní rozvoj (dále jen MMR). **Proto je v těchto případech také zachováno právo spolků účastnit se té části řízení, které stavební úřady v případě konkrétního stavebního záměru ve-**

dou podle ZOPK a podle ZOPK autoritativně rozhodují. Tento názor MŽP je plně v souladu s názorem odborné veřejnosti (viz JUDr. Josef Vedral, Ph.D., „K (ne)účastenství spolků na ochranu přírody v řízení podle stavebního zákona“, Stavební právo, Bulletin č. 1/2021, ročník XXV, ISSN 1211-6386 SP).

Pokud by stavební úřady nerespektovaly stanovisko MŽP, které je v případě ZOPK garančním ministerstvem a má (na rozdíl od MMR) zákonné oprávnění metodicky sjednocovat postup správních orgánů dle tohoto právního předpisu, vystavily by se reálnému riziku vydávání nezákonných stavebních povolení, a to se všemi právními i ekonomickými důsledky.

Je jistě nesprávné, pokud na úrovni ústředních orgánů státní správy dochází k nejednotnému výkladu zákonů. Proto věřím, že MMR velmi rychle přehodnotí svůj nesprávný a pro veřejnost matoucí přístup, upraví vydanou metodickou pomůcku pro stavební úřady a nebude se nadále pokoušet vykládat zákony v gesci MŽP. Tento krok ze stra-

Rozhoduje-li o výjimce z ochrany zvláště chráněných druhů stavební úřad, má spolek právo účasti ve správním řízení či nemá?

FOTO: JAN MORAVEC

ny MMR je nezbytný také v případě, pokud v polovině roku 2023 vstoupí v účinnost nový stavební zákon a státní soustava nových stavebních úřadů získá kompetence orgánů ochrany přírody mimo zvláště chráněná území. I v tomto případě to ale bude MŽP, kdo bude gestorem ZOPK, a nové stavební úřady budou muset jeho metodické výklady plně respektovat.

Opakovaně se setkáváme s kritikou účelového obstrukčního zneužívání zákonů některými ekologickými spolky. Mediálně známé případy vlekých správních řízení jsou velmi atraktivní pro všechny kritiky účasti veřejnosti ve správních řízeních. Z hlediska množství tento marginální počet tzv. „obstrukčních kauz“, které proběhly v posledních desetiletích, přesto dokázal mediálně přehlušit tisíce případů správních řízení, ve kterých občané zcela správně hájili „své stromy a svoji přírodu“. Srovnáme-li ochranu přírody a krajiny s ochranou dalších složek životního prostředí, uvědomíme si vyšší míru nutné participace občanů. Bez jejich skutečně aktivního zapojení by byly možnosti státu v této oblasti významně omezené. Možná právě tato skutečnost je jedním z důvodů opakovaných snah měnit legislativu související s touto oblastí.

Zapojení veřejnosti do ochrany přírody rozhodně není pouhopouhým formálním naplňováním mezinárodních úmluv (především Aarhuské úmluvy) nebo právních předpisů EU. Zájem občanů o např. veřejnou zeleň nebo cenné části přírody v okolí jejich bydliště je zcela přirozený a velmi žádoucí projev zdravé občanské společnosti. Za žádoucí a prospěšný je proto třeba považovat také jejich zájem účastnit se správního rozhodování, které má vliv na stav přírody a krajiny. Mnohá z těchto rozhodnutí jsou přece způsobilá změnit stav prostředí, ve kterém žijeme, a to nezdědka na velmi dlouhou dobu. To bychom měli mít na paměti vždy, když se setkáme s pokusem omezovat účast veřejnosti ve správních řízeních. A to jak v případech nesprávného výkladu platných zákonů, tak v případech účelových legislativních změn. **B**

Autor je náměstkem pro řízení sekce státní správy Ministerstva životního prostředí.

Vážka červená.

Jelení lázeň. Na místě byla velmi hustá mlha a bylo jasné, že dospělé vážky se schovávají ve větvích okolních nízkých smrků, kde je nemáme šanci spatřit. V tůňkách mezi klikvami a rašeliníkem jsme ale dopátrali několik odrostlých larev a svleček. Po prozkoumání pod binolupou a odchovu larvy do dospělého byl výše zmíněný druh definitivně potvrzen. Původní podezření na přítomnost o něco vzácnější lesklíce severní tedy zatím nebylo prokázáno.

„*Somatochlora z Jelení lázně (2 larvy + 2 exuvie) je určitě alpestris. Pod binokularem bylo u dobře vysušené exuvie dobře vidět, že na S7 není oddělený trojúhelníkovitý sklerit – jednoznačný znak. U larev (nutno aspoň trochu osušit) je to vidět výrazně hůř, chce to nakoukat na exuvii. Odpovídají i další znaky – nižší míra ochlupení,*“ vysvětluje dodatečně Martin Waldhauser.

S překvapivě pestrou diverzitou druhů vážek byla shledána lokalita

chovného rybníka, který ovšem z velké části pokrývala pestrá vodní vegetace a rozsáhlý mokřad. Tam jsme se setkali s vážkou jarní, šídlem tmavým, vážkou červenou a dalšími. Běžně se vážky s rybí obsádkou příliš nesnesou, pokud je ovšem nádrž vedena extenzivním hospodařením a nádrž posky-

tuje místa s litorální vegetací a s dostatkem slunečního světla, vznikne dynamická rovnováha.

Mezi navštívenými místy nemohla chybět vyhlášená vážkařská a ochranná lokalita Na Plachtě v Hradci Králové. Kus přírody s písčítým podložím, aktivně udržovaný pro potřeby široké škály divokých živočichů a rostlin vázaných na stepní, ale i mokřadní prostředí. Od listonohů přes obojživelníky, ptáky, motýly, blanokřídlé po vážky. Prošli jsme známé tůně i periodické louže po pojezdech těžké techniky. S larvami vážek se v cedníku objevili mimo jiné i pulci skokanů, rosníček a blatnic. Na trvalých tůňkách byla spatřena „naturová“ vážka jasnoskvrnná, deštníkový druh pro mnohé další organismy preferující prohřáté mělké tůně s bohatým litorálem bez rybí obsádky. U řeky Orlice jsme se

Vážka čtyřskvrnná.

Odonatodny 2021 – setkání vážkařů očima účastníka

Zdravé jádro vážkařské komunity se sešlo 24.–25. června na pravidelném terénním semináři, tentokrát v oblasti východních Čech.

TEXT A FOTO KATEŘINA LANDOVÁ

Ač komornější, nemálo však důležité k zachování osobního setkávání, sdílení nadšení, předávání znalostí a zkušeností, sešli se na semináři zástupci z akademické sféry, státní i neziskové ochrany přírody, fotografové a nadšenci. Skupina

účastníků ověšených charakteristickými nástroji – dalekohledy, fotoaparáty s masivními teleobjektivy, síťi na motýly nebo smýkačkou a se zavěšeným cedníkem na batohu. U každého byste našli po kapsách vialku či malou lahvičku na vzorky larev nebo svleček (exuvií). Všichni v terénních botách nebo holínách, připraveni vlézt a prodrat se za vážkou téměř kamkoliv.

Plán odonatologického semináře je krom přátelského potlachu na vážkařská témata i společně prozkoumat místní vyhlášené lokality na vážky, popřípadě popátrat na perspektivních a neprobádaných místech po zajímavých druzích a nových objevech. Program je dvou denní, nechybí tedy i ubytování, letos v útulné podhorské

chatě Radost v Plasnici u Deštného, kde na nás čekala teplá večeře a pápa a ráno vydatná snídaně. Probraly se novinky ze světa vážek, prokonzultovaly techniky sběru materiálu, zajímavá pozorování v terénu.

Zajímavé objevy

Na seznamu bylo několik tůní, vodních nádrží, potoků a řeka. V terénu se skutečně oplatí rčení „víc očí víc vidí“, tedy někteří sledují dalekohledem hladinu, jiní se vydávají do příbřežních porostů, další hrabou cedníkem v příbřežní vegetaci a pátrají po odrostlejších larvách, další obcházejí vyslunná místa u břehu... Dají se takto sbírat záznamy, i když není úplně vyhovující počasí. Mezi „špeky“ patří nález lesklíce horské (*Somatochlora alpestris*) na orlickohorských rašelinných tůňkách

Ohlédnutí za Rokem vážek

Klíčovou aktivitou Roku vážek byly vycházky pro veřejnost. Těch proběhlo na nejrůznějších mokřadech napříč republikou minimálně 11. Doplněny byly několika přednáškami. Ekocentrum Kynšperk pojalo Rok vážek hodně umělecky, a tak měly krom výstavy kreseb během roku i několik výtvarných workshopů na téma vážky. Kreativita nescházela ale ani některým dalším akcím, třeba exkurzi v České Třebové, při níž se účastníci převlékli za vážky.

V rámci programu Ochrana biodiverzity se uskutečnilo šest projektů na mapování vážek. Mapováno bylo na Ostravsku a Karvinsku, na Vyšebrodsku, na Chvojně nedaleko Jihlavy, na třech lokalitách Podblanicka (Drahňovická mokřadla, Na Kačíně a Jinošovské údolí) a na obou Místech pro přírodu Jindřichohradecka (Jindřišské údolí, Čtyřicítka). Do výzvy Místo pro vážky se jako dobrovolník zapojil Ivan Dzido, který zmapoval aktuální stav vážek v cihelně Chmeliště. O mapování na Ostravsku a Karvinsku, kdy byly porovnávány přirozené a antropogenně (zejména těžbou) ovlivněná stanoviště a o mapování lokality Chvojn, kde došlo k zajímavému objevu vzácné vážky

jasnoskvrnné, byly vydány tiskové zprávy. Tisková zpráva byla vydána též k náhodnému objevu svlečky páskovce dvouzubého, ke kterému došlo během setkání dárců na Dobšeně v Bílých Karpatech.

Putovní výstava o vážkách, o které jsme referovali v jarním čísle Krásy našeho domov, prozatím navštívila dvacet míst. Někde se zdržela jen krátce, jinde několik týdnů. Výstavu je možné zapůjčit si i nadále, bez ohledu na Rok vážek; v případě zájmu kontaktujte Kancelář ČSOP v Praze-Michli, ČSOP Vlašim vydal Vážkomalovánky, publikaci, v níž děti najdou omalovánky a další úkoly, ale i řadu informací o vážkách, jejich ochraně a pozorování nebo třeba i typy, kam na Podblanicku vyrazit za vážkami na výlet. Sdružení mladých ochránců přírody chystá vážkové pexeso, kde budou nejen dospělci, ale i larvy a jejich biotopy.

Za příspěvek k Roku vážek lze konec konců považovat i výkupy několika nových mokřadních lokalit v rámci kampaně Místo pro přírodu – Bradáčovských mokřadů na Podblanicku, mokřadu Kamenný Dvůr u Kynšperka nad Ohří a několika pozemků na bělokarpatkých Bílých potokách.

setkali s druhy vázanými na proudící vody – klínatkami, motýlicemi a běžnějšími šídly.

Všechny pozorované druhy byly průběžně zaznamenávány a následně převedeny do náleзовé databáze. Celkově jsme vyhodnotili 56 záznamů na 7 lokalitách a 27 druhů. Ač počasí nebylo ideální, vytěžili jsme z výpravy maximum. Za skvělou organizací, zařízením ubytování a vytipování lokalit patří opět veliký dík Martinu Waldhauserovi, který nám byl zároveň i průvodcem a trpělivě pomáhal s určováním, Martinu Černému a dalším za přátelskou atmosférou. Těším se zas na příští rok.

Odonatodny podpořil Český svaz ochránců přírody v rámci programu Ochrana biodiverzity.

Autorka je amatérskou odonatoložkou. Kontakt – katerina.landova@csop.cz

Svlečky šídla.

Řada zajímavých materiálů byla nejen ke koupi, ale i k volnému rozebrání.

Setkání ČSOP v Moravském krasu

Již 20. setkání členů a přátel Českého svazu ochránců přírody se uskutečnilo ve dnech 3.-5. září 2021.

TEXT A FOTO JAN MORAVEC

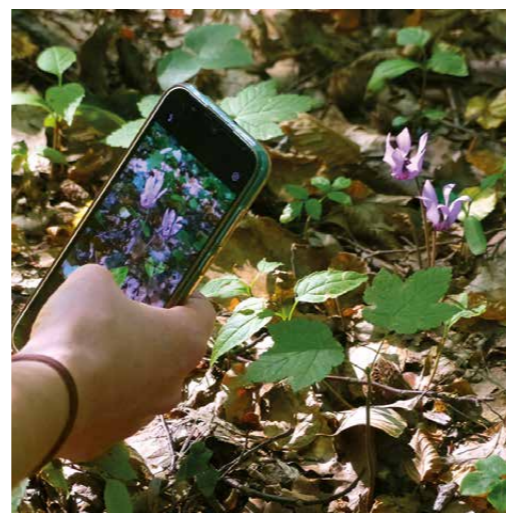
nebo rekreační zařízení nemá své vlastní občerstvení – provozovala přímo Kancelář ČSOP. Nechyběl ani druhý, tradiční stánek s možností zakoupit si něco z odborné literatury či třeba stále oblíbené „mločí“ triko. V nabídce bylo letos i několik novinek. Jednak speciální trika, hrníčky a „placky“ k Roku vážek, jednak skleněné půllitry s vygravírovaným logem ČSOP (které většína ihned vyzkoušela u sousední pípy).

Nejen jeskyně

Těžištěm programu setkání jsou vždy sobotní exkurze. V Moravském krasu je věru na co se dívat, a tak nebyl problém vymyslet vhodné trasy, problém byl nepřehltnit je nejrůznějšími „atrakcemi“, aby se vůbec daly časově zvládat.

Jedna exkurze měla charakter autobusového zájezdu a směřovala do střední části krasu. Účastníci si prohlédli například arboretum Lesnické fakulty brněnské Mendelovy univerzity, či měli mimořádnou příležitost navštívit jinak veřejnosti nepřístupnou jeskyni Býčí skála, proslavenou nálezem dosud ne zcela objasněného hromadného pohřbu z doby železné, ale i četnými nálezy z dalších období pravěku, z nichž bývá někdy usuzováno, že Býčí skála sloužila řadě kultur jako svatyně.

Ostatní exkurze byly převážně pěší (autobus účastníky maximálně dovezl na začátek trasy nebo je na konci vyzvedl) a „motaly se“ v okolí Pustého, Punkevního a Suchého žlebu. Několik různých dlouhých tras se všelijak proplétalo na relativně malém, byť hodně členitém prostoru, čehož zajímavým

Velkou atrakcí byly brambořky nachové.

efektem bylo, že se jednotlivé výpravy během dne na různých místech potkávaly. Všechny exkurze navštívily Dům přírody Moravského krasu, kde se jim dostalo zasvěceného výkladu o tomto moderně pojatém návštěvnickém zařízení, každá se zastavila i v nějaké jeskyni... Nechyběly samozřejmě různé krasové jevy, jako jsou závrtky, leckdo nahlédl do propastné hloubky propasti Macocha, některé skupiny se stavily na

nádherné stepní lokalitě Macošských a Vilémovických škrápů či na zříceninách hradu Blansek. Ze živé přírody potěšily ještě dokvétající brambořky nachové, u nás velmi vzácná kapradina jelení jazyk celolistý i další zajímavé kapradorosty či pár kousků kvetoucích hořců brvitých, ale také například spousta kudlanek. Zaujal též mohutný dřín u Vilémovic, dost možná největší dřín u nás, tvořený více než stovkou kmenů a kmínků.

Po návratu z exkurzí se všichni setkali ve Sloupských jeskyních. Čekal je neobvyklý, velmi silný zážitek, kterým se letošní setkání jistě zapíše do paměti mnohých. Koncert folkové skupiny Mošny v Eliščině síni Sloupských jeskyní. Hodinka spirituálů a dalších úžasných skladeb v přítmi domu plného krápníků za dozoru poletujících netopýrů. Díky moc Správě jeskyní ČR za umožnění tohoto koncertu.

„Svícení“ a noční hra

Po večeri čekal na zájemce další ne úplně obvyklý zážitek – „svícení“. Princip téhle entomologické monitorovací metody je celkem jednoduchý. Jistě si každý všiml, že se kolem světla v noci shromažďuje velké množství hmyzu. Takže když se vezme vhodný světelný zdroj a osvítil se bílá plocha (obvykle nějaké plátno), lze poměrně snadno zjistit, jaké druhy nočních motýlů se v okolí vyskytují. Toto nám předvedl Jan Uříčář. I přes nepřilíš vhodné místo v osvětleném kempu a velmi chladný večer se nakonec

Koncert v Eliščině síni Sloupských jeskyní.

Z nedělní bryologické exkurze.

podářilo nalákat pěknou řádku nočních motýlů. Znamější druhy reprezentoval prástevník kostivalový, druh sice formálně řazený mezi noční motýly, se kterým je však možno běžně se setkat i během dne. Překvapivější pro mnohé byla krása těch dalších, neboť „můry“ (jak jsou noční motýli běžně, avšak nepřesně označováni) jsou často považováni za jakési šedivé, nevyrazné a nezajímavé druhy. Že mohou mít na křídlech i velice zajímavé kresby předvedla třeba můrice očkovaná či můra jílková, že rozhodně nejsou jen hnědé nebo šedé například žlutooranžový lišejníkovec čtveroskvrnný nebo zelenomodrý běločárník habrový. Zobonosec kopřivový nezaujme sice zajímavými barvami ani vzory, ale pro změnu neobvyklým zjevem s dlouhým „chobotem“ (dopředu protaženými pyskovými makadly).

Motýli však nebyli jediným programem na sobotní večer. Pro děti byla připravena noční „bojovka“, v sále promítal Jarek Podhorný z Hořepníku fotografie z botanických expedic po Evropě a přilehlých končinách, opět hořel oheň...

Nedělní jednohubky

Na nedělní dopoledne měli účastníci ještě na výběr ze tří krátkých exkurzí.

Autor těchto řádek se zúčastnil bryologické vycházky nazvané Začínáme s mechorosty. Po úvodním povídání Pepy Plačka o životním cyklu mechů, problémech s jejich určovaním a s tím souvisejícím problému s urč-

ním vzácnosti u řady druhů, neb chybí dostatek dat o jejich rozšíření, jsme se vydali do horní části Pustého žlebu, kde jsme se „bryologickým“ tempem (pár set metrů za hodinu) posunovali od stromu ke stromu a od kamene ke kameni a seznamovali se s různými druhy mechů.

Alternativami byla návštěva nedaletké lokality hořečku mnohotvarého českého, toho času právě v plném květu, či možnost prohlídky Býčí skály pro ty, kteří včera nebyli v té „správné“ exkurzi.

Z odchytu nočních motýlů.

Zmiňovat „vysokou laťku“ setkání je v podstatě už fráze. Velmi bohatý, různorodý program, v němž nechybí část odborná, kulturní ani společenská, se daří držet už řadu let. Letošní jubilejní ročník nebyl výjimkou a velký dík patří všem, kdo se na tom podíleli. ☺

Autor je redaktorem časopisu. Kontakt – kn@csop.cz

Stalo se...

● Jarního kola **Živé zahrady** (21.–23. května, pro školy 17.–21. května) se i přes nepřízeň počasí zúčastnilo celkem 272 soutěžících zahrad. Z předepsaných živočichů soutěžící nejčastěji pozorovali kosa černého (255 zahrad), sýkoru (252), vrabce a čmeláka (238). Naopak min. 3 druhy motýlů viděli pouze na 9 zahradách, hada pak na 29 zahradách. Více informací o této soutěži naleznete na www.zivazahrada.cz.

● Postupně se rodí nový samostatný web **národního programu ČSOP Ochrana biodiverzity**. Zatím jsou na něm příklady zajímavých realizovaných projektů a obecné rady, jak může v ochraně biodiverzity pomoci každý z nás. Do rozjezdu nové sezóny by se na něj měly přesunout i veškeré „technické“ informace o programu, možnostech finanční podpory lokálních projektů a odborných garantů. Najdete ho na adrese <http://biodiverzita.csop.cz>.

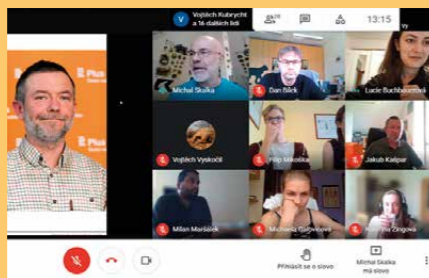
● Nedělní ráno 30. května zastihlo v pražských ulicích neobyčejný maraton. Byl oživený o unikátní závod **The Battle of the Teams**, ve kterém se na trasu dlouhou 42,2 km vydaly 4 týmy elitních běžců. Každý tým reprezentoval nějakou firmu a měl svého

FOTO: ARCHIV ČSOP

charitativního partnera. Charitativním partnerem modrého týmu Volkswagen, vedeného kapitánkou Zuzanou Hejnovou, byl Český svaz ochránců přírody. Tato charitativní akce vynesla programu Ochrana biodiverzity 43 534 Kč. A ještě se sluší dodat, že modrý tým se umístil na druhém místě.

● **26. ročník Ekologické olympiády** měl téma Sucho a klimatické změny. Národní kolo proběhlo distančně ve spolupráci se Správou KRNP v termínu 9.–11. června 2021. Zvítězil tým Gymnázia Šumperk ve složení Filip a Vojtěch Vyskočilovi a Ondřej Hrubý, druhé místo obsadil tým z Gymnázia Jírovcova České Budějovice

a třetí místo vybojoval pražský tým Gymnázia Budějovická.

● Ve dnech 11.–20. června proběhl **14. ročník Setkání s přírodou**, tradiční akce ČSOP, jejímž cílem je ukázat lidem zajímavosti přírody v nejbližším okolí. Uskutečnilo se 24 exkurzí, jichž se zúčastnilo 295 lidí.

FOTO: ARCHIV ČSOP IRIS

● Český svaz ochránců přírody získal čtyři granty z **Norských fondů** v programu Životní prostředí, ekosystémy a změna klimatu v oblasti podpory Zlepšování stavu životního prostředí v ekosystémech. Tři z nich – Ochrana biodiverzity mokřadních lokalit prostřednictvím pozemkových spolků, Ochrana biodiverzity stepních lokalit prostřednictvím pozemkových spolků a Ochrana biodiverzity lesních lokalit prostřednictvím pozemkových spolků – sdružují, jak už názvy napovídají, aktivity sedmi pozemkových spolků a zásahy na lokalitách vykoupených v rámci kampaně Místo pro přírodu. Čtvrtý – Podpora ohrožených druhů epifytických lišejníků v ovocných výsadbách – je v širším slova smyslu součástí programu ČSOP Oživení starých odrůd. Realizace projektů začala v červnu, respektive červenci 2021. O nejzajímavějších realizovaných aktivitách vás budeme na stránkách Krásy

FOTO: ARCHIV ČSOP ARION

našeho domova informovat, základní data o projektech najdete na www.csop.cz v sekci Ochrana druhů.

● V sobotu 4. září se v botanické zahradě na Chotobuzi v Průhonících uskutečnil **lichenologický seminář**. V rámci semináře se účastníci seznámili přímo v terénu s lišejníky

FOTO: MARTIN LIPA

rostoucími v ovocných sadech. Exkurze vedl lichenolog David Svoboda z Univerzity Karlovy. Akce byla součástí výše zmíněného projektu Podpora ohrožených druhů epifytických lišejníků v ovocných výsadbách, podpořeného grantem z Norských fondů.

● Většina úklidových akcí kampaně **Uklidme svět!** se letos odehrála v sobotu 18. 9., tedy v termínu celosvětové kampaně **Clean up the world**. Úklidy však probíhaly v průběhu celého září. Celkově se do zářijových úklidů zapojilo 6 810 dobrovolníků a posbírali 47 tun odpadů. Bližší informace o kampani naleznete na www.uklidmesvet.cz.

FOTO: ANNA JILKOVÁ / SPOLEK AJDONY

● V rámci Podzimní Flory Olomouc (14.–17. října 2021) se uskutečnila Českým svazem ochránců přírody připravená **Zemská výstava ovoce starých odrůd**. K vidění zde bylo více než 100 starých odrůd jablek a hrušní včetně legendární královny jablek, Coxovy renety. K dispozici zde byla zájemcům i pomologická poradna s možností určení donesených vzorků ovoce a ochutnávkou vybraných odrůd. Doprovodné aktivity pro děti zajistilo již tradičně regionální sdružení ČSOP Iris. Obdobně, avšak skromnější ovocnářské výstavy, též s ochutnávkami, poradnou a dalším zajímavým doprovodným programem,

FOTO: KATEŘINA ŠTROSSOVÁ

probíhají pravidelně několikrát do roka v pražském Domě ochránců přírody.

● V Jizerských horách se 22.–24. října uskutečnilo další ze **setkání vedoucích oddílů Mladých ochránců přírody**. Setkání slouží k výměně zkušeností, nabírání nových inspirací, vzájemné výměně kontaktů mezi vedoucími. Za organizací setkání patří poděkování panu Tomáši Klimovičovi ze základní organizace ČSOP při Správě CHKO Jizerské hory.

FOTO: ARCHIV SMOF

● **Novým předsedou Sdružení mladých ochránců přírody ČSOP** je od října Milan Maršálek z ČSOP „Natura, quo vadis“. Jiřímu Kučerovi (ČSOP Hostovice), který vedl Sdružení 9 let, patří velké poděkování. Na odpočinek však neodchází, byl zvolen do kontrolní funkce revizora organizace.

● **Setkání pozemkových spolků** muselo být z důvodu proticovidových opatření letos odloženo až na podzim. Pro lidi pracující v terénu není začátek října ideálním termínem, a tak se v příjemném prostředí Ekocentra Čabárna na Kladensku sešla výrazně komornější sestava než obvykle. Povídko se mimo jiné o změnách v lesním zákoně či v problematice ochrany postřezební krajiny, samozřejmě proběhly i volby do Rady Národního pozemkového spolku, která však zůstala beze změny. Exkurze směřovala na Libušínské hradiště,

FOTO: JAN MORAVEC

jež je v péči Pozemkového spolku Kladensko. Krom zajímavé udělané naučné stezky měli účastníci možnost navštívit i zdejší středověký kostel a zvonici, již pozemkový spolek před několika lety zachránil.

● Projekt ČSOP Vlašim „**200 kilometrů alejí pod horou Blaník**“ (o kterém jste si mohli přečíst v jarním čísle Krásy našeho domova 2019) získal ve 3. ročníku prestižní soutěže Adaptterra Awards, oceňující nejlepší projekty reagující na problémy spojené se změnou klimatu, v konkurenci více jak sta dalších projektů tzv. Cenu sympatie, čili vítězství v hlasování veřejnosti.

● Soutěž **Dunajský umělec** (Danube Art Master) již od roku 2004 spojuje tisíce dětí ze země, kterými protéká Dunaj nebo je na území daného státu některý z jeho přítoků. Soutěž má za cíl povzbudit děti k přemýšlení o důležitosti a hodnotě řek, motivovat je k poznání místních řek a jejich okolí a vytvořit v jejich blízkosti nápadité umělecké dílo. Soutěží se ve 3 kategoriích (artwork, krátké video, mapa) a ve dvou věkových třídách (junioři: 6–11 let, teenageři: 12–18 let). V letošním roce se rozšířila i na území České republiky; koordinátorem bylo Sdružení mladých ochránců přírody ČSOP. Vítězové národního kola postupují do kola mezinárodního. Bližší info naleznete na www.mopici.cz/soutez-dunajsky-umelec.

FOTO: JAN MORAVEC

● Oživení programu **Víkend pro přírodu** proběhlo úspěšně, zapojilo se 42 akcí po celé ČR (o jedné z nich najdete reportáž na str. 12), kterých se zúčastnilo přes 250 lidí. Kampaň pokračuje i příští rok, a tak ať už jste pořadatel nebo dobrovolník, nezapomeňte navštívit web www.vikendproprirodu.cz.

● **Setkání dárců** veřejné sbírky Místo pro přírodu se uskutečnila 12. 6. na Dobšeně v Bílých Karpatech a 12. 9. na Hořečkové stráni v Podkrkonoší. Obě setkání se velmi vydařila, v Karpatech viděli účastníci rozkvetlé horské louky plné orchidejí

i dalších vzácných druhů rostlin, na stráni u Velkého Vřeštova se mimo jiné mohli přesvědčit, že hořečkům se zde věru daří; i sami průvodci byli překvapeni, kde všude, kde je dříve nezaznamenali, letos

FOTO: JAN MORAVEC

kvetou! V polovině listopadu (13. 11.) se uskutečnilo v záchranné stanici Spálené Poříčí i setkání dárců druhé sbírky ČSOP – **Zvíře v nouzi**.

● Během léta a podzimu bylo díky podpoře firmy NET4GAS otevřeno dalších pět lokalit **Blíž přírodě**: obnovená historická cesta se dvěma informačními panely na Pařezovský

FOTO: KATEŘINA BUREŠOVÁ

kopec na Domažlicku, naučná stezka Hněvošický háj na Opavsku (viz str. 15), naučná stezka Chorušická zákoutí na Mělnicku, naučná stezka Bělinské údolí na Třebíčsku se dvěma pozorovacími místy a další turistickou infrastrukturou a nově vysázený sad Pod Dubinami ve Velkých Popovicích na Říčansku. Průběžně probíhají i opravy již dříve zpřístupněných míst. Přehled všech lokalit naleznete na www.blizprirode.cz.

● Informační centrum OSN spolu s Učenou společností České republiky uděluje každoročně **cenu za komunikaci změny klimatu**. Letos poprvé v této kategorii udělovala i čestnou cenu za **celoživotní přínos**. Za „celoživotní úsilí o zlepšování kvality životního prostředí, přírody a vztahů lidí k přírodě i mezi sebou, dále za dlouholeté úsilí o vyzdvížení problematiky změny klimatu v oblasti výzkumné a expertní, publicistické, politické i v oblasti občanské a pedagogické“ ji obdržel předseda Čestné rady ČSOP **Bedřich Moldan**.

Ludvík

V pondělí 28. června ve věku 87 let zemřel Ludvík Kunc. Vynikající malíř, skvělý terénní zoolog, odborník především na naše šelmy, znalec slovenských i našich Karpat. A taky spisovatel, nositel svazového ocenění Příroda děkuje nebo laureát Ceny Josefa Vavrouška za dlouhodobý přínos...

Barevný podzimní den před několika lety, jeden z karpatských „skoropralesů“. Sedíme, dlouhé chvíle mlčíme, kolem stojící i padlé prastaré stromy. Do toho pak chvíle povídání – o tom, co se stalo a děje v životě. Taký o tom, kolik mají lišejníky a mechy na starém pařezu odstínů zelené a jak by bylo zajímavé namíchat právě tenhle. („To by musela být tmavě zelená a bílá.“ Díky tomu jsem se na svět občas díval úplně jinými očima, jak bych ho sám nikdy neměl šanci vidět.) Pak zase dlouhé chvíle ticha, ale v takovém lese ticho moc není, takže vlastně spíš mlčení, o spoustě věcí už ani není nutné mluvit.

Pomaloučku padá večer, zalezeme do spacáků, díváme se do korun stromů. A teď už nemlčíme vůbec, pořád jen povídáme, Ludvík o dětství ve vesnici hned vedle Rakovníka. O velice přísném

FOTO: FRANTIŠEK JASKULA

otci, který neměl žádné pochopení pro nadání svého syna, protože „malováním se nikdy nikdo neuživí“. O tom, jak je těžké v 7 letech udýchat výšplhání na třicetimetřové modřiny jen s pomocí pásky, ale kvůli tomu výhledu (a pocitu) to chcete zkoušet znovu a znovu. O strachu, který ve vás zůstane do konce života, kdy kvůli jedinému děsivému zážitku z jedné noci bez světla v Tatrách těsně po válce pak s sebou už vždycky taháte i náhradní baterky do svítilny. O kamarádech a životě v Praze na grafické střední a pak na UMPRUM. O vojně a předstávách o práci v horách a o tom, jak se z vás jen náhodou stane učitel výtvarky v rýmařovské škole, kde učí i ta, která s vámi vydrží až do konce života. O přežívání v hrozných podmínkách té nejhorší ostravské periferie, když po podpisu petice proti vstupu „sprátcených“ vojsk vyhodí vaši ženu z práce a oba i z bytu. O vnukovi, na kterého zůstanete se ženou sami, protože dcera zemře brzy

VŠECHNY OBRAZY NA TĚTO STRANĚ JSOU MALBY LUDVÍKA KUNCE

po jeho narození. O ZOO a jejich zvířatech, o šelmách a o slovenských horách. O vřeštění siamanga, které náhodně vyzkoušíte uprostřed noci v pustých Východních Karpatech a na které se vám hned zdálky ozve smečka vlků (a pak ještě mnohokrát). O tom, jak je těžké získat důvěru lesáků, abyste se dostali k odchytu rysů, které pak můžete poslat dál po Evropě. O životě s rysem Sixim a natáčení filmů s ním, i o infarktových stavech, když vám v lese poprvé (podruhé, potřetí...) zmizí. O malování života i obrazů, které někdy jde jakoby mimochodem a jindy kazíte, na co sáhnete...

Mluvíme i já, ale není to tak moc o vzpomínkách a zkušenostech. Noc už postoupila, ale pořád je o čem povídat, už jen z obyčejné radosti, že nám zase

bylo dáno potkat se v horách, tak pokračujeme dál. Nevím, možná jsme některé z těch věcí neprobírali v ten večer a v tu noc, ale někdy jindy, a není to důležité.

Poprvé jsme se víc potkali při odchytu medvěda v Beskydech před jedenadvaceti lety, naposledy jsme se viděli na Kněhyni a na Smrku pár dnů před jeho smrtí. Před odjezdem domů chtěl ještě ochutnat vodu z Kořenské rážtoky.

Myslím, že nám všem, kteří jsme mohli nahlédnout svět i jeho očima, bylo ctí. Mně určitě.

Vojtěch Bajer

ZVÍŘE
V nouzi

Ledňáček říční po nárazu do skla se našťastí včas dostal do stanice Huslík. 3 dny intenzivní péče vyšly na 1000 Kč. Podařilo se ho zachránit!

Generální partner
Českého svazu
ochránců přírody

Generální partner
Národní sítě
záchranných stanic

Zvířata potřebují vaši pomoc!

Přes 31 tisíc divokých zvířat letos ošetřily záchranné stanice Národní sítě. Většinu se podařilo zachránit a vypustit zpět do přírody. Na 3000 zvířat se však ještě léčí a je šance, že se do přírody vrátí na jaře.

Prosím, podpořte tato zvířata darem na účet sbírky
ZVÍŘE V NOUZI:

33553322/0800

www.zvirevnouzi.cz

Národní program Ochrana biodiverzity

V lednu bude vyhlášen další ročník programu. NNO si mohou podávat projekty na praktickou ochranu biodiverzity České republiky a její propagaci.

www.csop.cz/biodiverzita

Generální partner
programu
Ochrana biodiverzity

Generální partner
Českého svazu
ochránců přírody

Ministerstvo životního prostředí

Nadační fond
pro ochranu přírody

Blíž přírodě

Rozvíjíme společensky odpovědnou politiku ochrany přírody s ohledem na současné a budoucí generace.

- Jsme jedním z největších firemních dárců v oblasti ochrany přírody v České republice.
- Podílíme se na zpřístupnění přírodně cenných lokalit po celé České republice.
- Pomáháme budovat naučné stezky, vyhlídky, pozorovatelný, posezení nebo interaktivní a hrací prvky v přírodě.
- Přispíváme k obnově původních ekosystémů a ochraně ohrožených rostlin a živočichů.
- Podporujeme environmentální výchovu a informovanost o ochraně přírody.
- Jsme generálním partnerem Českého svazu ochránců přírody a pomáháme projektům, pro které motto Blíž přírodě je významnou součástí trvale udržitelného rozvoje.

Pojďte s námi do přírody na www.blizprirode.cz